

Bryssel den 6.12.2023
SWD(2023) 408 final

ARBETSDOKUMENT FRÅN KOMMISSIONENS AVDELNINGAR

**Guide för god valpraxis i medlemsstaterna för delaktighet i valförfarandet av personer
med funktionsnedsättning**

Innehåll

1. Inledning	3
2. De främsta problemen för medborgare med funktionsnedsättning	8
3. EU-regelverket	9
3.1. Fördrag	9
3.2. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning	9
3.3. EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna.....	10
3.4. EU:s vallag	11
3.5. Rörliga EU-medborgares valrättigheter	11
3.6. Insyn i politisk reklam	12
3.7. Andra EU-lagtexter	13
4. Internationella standarder som är tillämpliga på EU:s medlemsstater	13
5. Miljöer som gynnar deltagande i val	15
5.1. Utveckling av särskilda strategier	15
5.2. Höjd medvetenhet och förändring av attityder	16
5.3. Samarbete med organisationer som stöder rättigheter för personer med funktionsnedsättning	17
5.4. Att göra byggnaderna mer tillgängliga och användbara	18
5.5. Utbildning och särskilt stöd för valfunktionärer	18
6. Uppsökande av personer med funktionsnedsättning under valcykeln	19
6.1. Tillgänglighet i officiella meddelanden.....	19
6.2. Tillgänglighet för politisk reklam	21
7. Universell utformning och rimliga anpassningar i valcykeln – förfaranden, anordningar och material	22
7.1. Registreringsförfaranden.....	22
7.2. Ökad tillgänglighet för vallokaler, valskärmar och valurnor	23
7.3. Ökad tillgänglighet för pappersvalsedlar	25
7.4. Ökad tillgänglighet för röstningsmaskiner.....	26
7.5. Kompletterande röstningsmetoder	27
7.6. Tillgång till tvistlösning i valfrågor	29
7.7. Insamling av uppgifter om deltagande i val för personer med funktionsnedsättning	29
7.8. Övervakning och bedömning av valens tillgänglighet.....	31
8. Slutliga överväganden	31
Bilaga 1 – Ram för att personer med funktionsnedsättning ska kunna få tillträde till val.....	34

Bilaga 2 – Exempel på checklista för att bedöma vallokalers tillgänglighet	36
Bilaga 3 – Exempel på allmänna rekommendationer för personal i vallokaler	38
Bilaga 4 – Exempel på hur man ordnar tillträde till vallokaler	39
Bilaga 5 – Exempel på hur man utformar en tillgänglig vallokal	40
Bilaga 6 – Exempel på anpassade valskärmar	40
Bilaga 7 – Funktionsnedsättningskoncept som används av medlemsstater i samband med val.....	41
Bilaga 8 – EU-lagstiftning och EU-standarder som är relevanta för tillgänglighet vid val för personer med funktionsnedsättning.....	44
Bilaga 9 – Resultaten från en fokusgrupp om tillgänglighet vid val för personer med funktionsnedsättning, anordnad av kommissionen den 7 september 2023	47
Bilaga 10 – Tillgång till assistansverktyg, tillgängliga valskärmar och valurnor	48
Bilaga 11 – Kompletterande röstningsalternativ som finns för personer med funktionsnedsättning i EU-medlemsstaterna	50

1. Inledning

När Europeiska kommissionens ordförande Ursula von der Leyen tillträdde sin tjänst, meddelade hon att hennes kommission skulle ha som en av sina högsta prioriteringar att bygga upp en jämlikhetsunion ⁽¹⁾.

Att kunna delta i val är en väsentlig del av en levande demokrati. Det omfattar mer än att bara ha rösträtt; det innebär också att kunna kandidera, gå med i ett politiskt parti, vara med i valprocessen som valfunktionär eller valobservatör, eller få tillgång till information. Det ingår även att kunna uttrycka sina sympatier i valsammanhang på ett fritt och rättvist sätt, under fullständig sekretess. Alla medborgare bör kunna delta effektivt i det politiska livet i EU. Varje röst räknas. Ändå är det för många fortfarande en utmaning att delta i det politiska livet.

I EU har personer med funktionsnedsättning alltjämt svårt att utöva sina valrättigheter. Omkring 27 % av befolkningen i EU har någon form av funktionsnedsättning ⁽²⁾. Dit räknas personer som har någon varaktig fysisk, psykisk, intellektuell eller sensorisk funktionsnedsättning som i samspel med olika hinder kan hindra dem från att fullt ut och effektivt delta i samhället på lika villkor som andra.

Det är medlemsstaternas ansvar att ordna nationella val, i enlighet med sina internationella åtaganden. Kommissionen hjälper till med bland annat utbyte av god praxis, däribland om tillgängliga röstningsmaskiner och specialanpassningar och hur man ordnar med alternativ till väljare med funktionsnedsättning. EU finansierar även organisationer för personer med funktionsnedsättning på EU-nivå för att öka medvetenheten om och främja deras rättigheter samt för att stärka medlemsorganisationernas kapacitet.

I sin rapport ⁽³⁾ om valet till Europaparlamentet 2019 underströk kommissionen att medborgare med funktionsnedsättning möter andra hinder för att utöva sina rättigheter ⁽⁴⁾. I rapporten betonades vikten av att bemöta dessa hinder med tanke på det nästkommande Europaparlamentsvalet.

Europaparlamentet har understrukit att det är viktigt att stödja valrättigheterna för personer med funktionsnedsättning. I sin resolution av den 26 november 2020 om utvärdering av valet till Europaparlamentet uppmanade parlamentet medlemsstaterna att intensifiera utbytet av bästa praxis för att förbättra tillträdet till vallokaler för personer med funktionsnedsättning. Europaparlamentet påpekade att själva de praktiska röstningsförfarandena för väljare med funktionsnedsättning är lika viktiga som tillgång till information och vallokaler. I sin resolution av den 10 mars

¹ [Politiska riktlinjer för nästa Europeiska kommission, 2019–2024.](#)

² [Statistics | Eurostat \(europa.eu\).](#)

³ [Rapporten om 2019 års val till Europaparlamentet.](#)

⁴ I kommissionens rapport hänvisas också till den rapport från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén där det sägs att uppskattningsvis 800 000 EU-medborgare från 16 medlemsstater kan ha berövats sin rätt att delta i valet till Europaparlamentet 2019.

2022 om rapporten om EU-medborgarskapet 2020 uppmanade parlamentet kommissionen och medlemsstaterna att inom det europeiska valsamarbetsnätverket ⁽⁵⁾ utbyta och främja bästa praxis om hur man ska åtgärda de specifika behoven i valsammanhang hos mindre gynnade medborgargrupper för att öka deras valdeltagande och säkerställa deras egenmakt så att de effektivt kan utöva sin rösträtt i nästa val till Europaparlamentet.

I sin lagstiftningsresolution om förslaget till rådets förordning om allmänna direkta val av ledamöter av Europaparlamentet ⁽⁶⁾ uppmanade Europaparlamentet medlemsstaterna att säkerställa tillgång till information och röstning på lika villkor för alla medborgare, även för personer med funktionsnedsättning. Det innefattar t.ex. att hyra anpassade lokaler när de offentliga strukturerna inte anpassats ⁽⁷⁾.

Mer nyligen, i sin resolution av den 13 december 2022 om lika rättigheter för personer med funktionsnedsättning ⁽⁸⁾, uppmanade Europaparlamentet till ändringar av såväl EU:s vallag som relevant nationell lagstiftning så att det säkerställs att samtliga personer med funktionsnedsättning får rösta och kandidera i val på samma villkor som andra. Parlamentet betonade att beslut om förlorad rättskapacitet på grund av funktionsnedsättning som fattats av ursprungsmedlemsstaten inte bör diskvalificera unionsmedborgare från att kandidera i den medlemsstat där de är bosatta ifall lagen i den medlemsstaten upprätthåller rätten för alla personer med funktionsnedsättning utan några begränsningar ⁽⁹⁾.

⁵ Mer information om det [europeiska valsamarbetsnätverket](#).

⁶ [Europaparlamentets lagstiftningsresolution av den 3 maj 2022 om förslaget till rådets förordning om allmänna direkta val av ledamöter av Europaparlamentet och om upphävande av rådets beslut \(76/787/EKSG, EEG, Euratom\) och den akt om allmänna direkta val av ledamöter av Europaparlamentet som utgör en bilaga till det beslutet](#) (2020/2220(INL) – 2022/0902(APP).

⁷ Parlamentet uppmanade tillika medlemsstaterna ”att införa åtgärder för att göra valen så tillgängliga som möjligt för medborgare med funktionsnedsättning, genom till exempel – om lämpligt – information om val och registrering i röstlängden, vallokaler, valskärmar och andra valanordningar samt valsedlar. Parlamentet rekommenderar att man inför lämpliga arrangemang som är anpassade till de nationella röstningsförfarandena för att underlätta röstningen för medborgare med funktionsnedsättning, till exempel möjligheter att välja vallokal, slutna vallokaler på nyckelplatser och användning av tekniska hjälpmedel, format och tekniker såsom blindskrift, storstil, ljudbaserad information, taktilt tryck, lättläst information och teckenspråkskommunikation. Parlamentet uppmanar medlemsstaterna att hjälpa personer med funktionsnedsättning att rösta via en person som de själva väljer, vid behov och på deras begäran.”

⁸ [Europaparlamentets resolution av den 13 december 2022 om lika rättigheter för personer med funktionsnedsättning](#) (2022/2026(INI)).

⁹ I resolutionen betonades även behovet av att garantera rätten att rösta självständigt och i hemlighet, säkerställa att personer med funktionsnedsättning har lika möjligheter att föra valkampanj samt säkerställa att vallokalerna är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. De europeiska, nationella, regionala och lokala politiska partierna måste se till att personer med funktionsnedsättning blir bättre representerade i röstlängder. Medlemsstaternas utsedda valmyndigheter uppmanades att samla in uppgifter om tillgängligheten i vallokalerna, däribland indikationer på om de är anpassade för personer med funktionsnedsättning och deras behov, och att

Frågan om valrättigheter för personer med funktionsnedsättning lyftes också i samband med Europaparlamentets yttrande över de valdirektiv som styr valrättigheterna för rörliga EU-medborgare. Här ingick att göra valinformation tillgänglig för personer med funktionsnedsättning genom att tillämpa tillgänglighetskraven i bilaga I till Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2019/882 och med hjälp av medel, metoder och format för kommunikation som kan vara till hjälp för personer med funktionsnedsättning, såsom teckenspråk, blindskrift eller lättläst format ⁽¹⁰⁾.

I detta yttrande uppmanade Europaparlamentet medlemsstaterna att införa lämpliga arrangemang som är anpassade till de nationella röstningsförfarandena så att medborgare med funktionsnedsättning får hjälp att rösta, t.ex. genom möjligheter att välja vallokal, slutna vallokaler på nyckelplatser och användning av tekniska hjälpmedel, format och tekniker såsom blindskrift, storstil, ljudbaserad information, taktilt tryck, lättläst information och teckenspråkskommunikation. Parlamentet uppmanade vidare medlemsstaterna att överväga att införa kompletterande verktyg för att underlätta röstning, såsom fysisk förtidsröstning och fullmaktsröstning, liksom elektronisk röstning och röstning via internet.

Den 20 mars 2019 antog Europeiska ekonomiska och sociala kommittén en rapport ⁽¹¹⁾ där man beskrev den aktuella situationen när det gällde genomförandet av rätten för EU-medborgare med funktionsnedsättning att rösta vid val till Europaparlamentet. I den rapporten konstateras åtskilliga hinder för personer med funktionsnedsättning att utöva sina valrättigheter. Där anges god praxis ⁽¹²⁾ när det gäller tillgången till information under förvalsperioden, anordnandet av röstning i "allmänna" vallokaler, valsedlarna samt deras tillgänglighet. Där beskrivs även de

rapportera detta till kommissionen, rådet och Europaparlamentet senast ett år efter att det hållits val till Europaparlamentet.

¹⁰ [Europaparlamentets lagstiftningsresolution av den 14 februari 2023 om utkastet till rådets direktiv om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare \(omarbetning\)](#) (COM(2021) 0733 – C9-0022/2022 – 2021/0373(CNS)), och [Europaparlamentets lagstiftningsresolution av den 14 februari 2023 om förslaget till rådets direktiv om fastställande av närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid val till Europaparlamentet för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare \(omarbetning\)](#) (COM(2021) 0732 – C9-0021/2022 – 2021/0372(CNS)).

¹¹ [Informationsrapport från Europeiska ekonomiska och sociala kommittén *Verkliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning att rösta vid val till Europaparlamentet*](#).

¹² Exempel på bästa praxis som noteras i rapporten är bl.a. mobila valurnor för personer med funktionsnedsättning (Bulgarien),

- riktat informationsmaterial framtaget på ett enkelt språk och i blindskrift (videor, broschyrer) som stöd till särskilda grupper på olika språk (Belgien), försöksprojekt med självständig elektronisk röstning för synskadade (Belgien), tillgängliga vallokaler och valurnor på sjukhus, särskilda boenden eller liknande institutioner (Irland),
- valsedlar med blindskrift (Slovakien), samt forskning om de hinder politiker med funktionsnedsättning möter och vilka åtgärder som behövs för att de ska kunna vara delaktiga och utföra sina uppgifter (Nederländerna).

lösningar som används i en del medlemsstater, t.ex. förtidsröstning vid särskilt angivna vallokaler, poströstning, röstning via mobil valurna, fullmaktsröstning och elektronisk röstning. Slutligen beskrivs arrangemang som gör det möjligt för personer på sjukhus och långtidsvårdsinrättningar att rösta, rätten för personer med funktionsnedsättning att rösta i länder med obligatorisk röstning samt förfaranden när en person med funktionsnedsättning bor i ett annat land än sitt ursprungsland.

FN:s kommitté för rättigheter för personer med funktionsnedsättning rekommenderade att EU, i samarbete med sina medlemsstater och organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning, vidtar nödvändiga åtgärder för att var och en med någon som helst typ av funktionsnedsättning ska kunna utöva sin rätt att rösta och kandidera i val ⁽¹³⁾.

Kommissionen tillkännagav i sin strategi för rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2021-2030 ⁽¹⁴⁾ att man skulle utarbeta en vägledning för god valseed där man tar upp personer med funktionsnedsättning och deras deltagande i valprocessen. Denna vägledning har utarbetats i nära samarbete med medlemsstaterna inom ramen för det europeiska valsamarbetsnätverket. Den bygger på de diskussioner som hölls under högnivåevenemanget om val som kommissionen anordnade den 23–24 oktober 2023 ⁽¹⁵⁾.

Kommissionen meddelade i sin strategi för rättigheter för personer med funktionsnedsättning att man hade för avsikt att

- **arbета** ihop med medlemsstaterna, däribland genom särskilda diskussioner i det europeiska valsamarbetsnätverket och i Europaparlamentet, för att garantera de politiska rättigheterna för personer med funktionsnedsättning på likvärdiga grunder som andra,
- **diskutera**, inom ramen för det högnivåmöte för valfrågor som tillkännagavs i handlingsplanen för demokrati (och som ägde rum den 23 och 24 oktober 2023), praxis för inkluderande demokrati med sikte på kandidatlistor som återspeglar mångfalden i våra samhällen,

¹³ [Concluding observations on the initial report of the European Union \(avslutande iakttagelser om Europeiska unionens inledande rapport\)](#) antagna vid den 14:e sessionen i Genève 2015. Se även den [rapport som utfärdades 2023 av FN:s särskilda rapportör om rättigheter för personer med funktionsnedsättning](#).

¹⁴ [En jämlikhetsunion: Strategin för rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2021–2030](#).

¹⁵ Den 25 november 2021 lade kommissionen fram ett åtgärdspaket för att stärka demokratin och skydda valens integritet. Paketet innehöll ett meddelande om att kommissionen skulle fortsätta arbetet i det europeiska valsamarbetsnätverket för att underlätta och förbättra EU-medborgarnas förmåga att utöva sin rösträtt, bland annat genom att stödja utbytet av bästa praxis och ömsesidigt bistånd för att säkra fria och rättvisa val, och genom att fastställa gemensamma referenser för god praxis för särskilda faser i valcykeln. Det gjordes ett åtagande att driva ett högnivåevenemang om val under andra halvåret 2023 och sammanföra olika myndigheter kopplade till val för att ta itu med de utmaningar som togs upp i paketet.

- **stödja** inkluderande demokratiskt deltagande, även bland personer med funktionsnedsättning, genom det nya programmet för medborgare, jämlikhet, rättigheter och värden ⁽¹⁶⁾.

Den här vägledningen har utarbetats med hjälp av arbetet vid byrån för grundläggande rättigheter (FRA) ⁽¹⁷⁾ och i nära samarbete med Europeiska kommissionen och det akademiska nätverket av europeiska experter på funktionsnedsättning. Nätverket har tagit fram [28 indikatorer för mänskliga rättigheter](#) för att bedöma hur väl personer med funktionsnedsättning deltar politiskt i EU. Uppgifterna är uppdelade på fyra huvudteman, nämligen (1) att få bort rättsliga och administrativa hinder, (2) att höja medvetenheten om rättigheterna, (3) att göra det politiska deltagandet mer tillgängligt, (4) att öka möjligheterna till deltagande.

Det europeiska valsamarbetsnätverket har i hög grad varit med om att ta fram denna vägledning, däribland inom ramen för en särskild undergrupp. Valmetoder utformade för att tillgodose personer med funktionsnedsättning och deras behov har hela tiden förekommit i diskussionerna mellan medlemsstaterna i detta nätverk, och har varit en integrerad del av kommissionens insatser för att hjälpa människor utöva sina valrättigheter ⁽¹⁸⁾.

I samband med detta skickade 22 medlemsstater underlag om sina valsystem och om sina metoder för att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i val. Undersökningen visade att det finns en mängd metoder som hjälper till att säkerställa att valen blir tillgängliga för alla.

Som hjälp med att utarbeta denna vägledning tog ett nätverk av akademiker på området medborgarskap fram en studie om medborgare med funktionsnedsättning och deras valdeltagande ⁽¹⁹⁾. Denna vägledning bygger även på den studie om politiskt deltagande för personer med funktionsnedsättning ⁽²⁰⁾ som iordningställdes

¹⁶ Exempel på projekt är följande:

- ["The Future is Ours: Persons with Disabilities Rebuild Democracy"](#).
- ["Ambitions. Rights. Belonging. Keys to inclusion of people with intellectual disabilities"](#).

¹⁷ År 2010 utgav FRA rapporten *The right to political participation of persons with mental health problems and persons with intellectual disabilities*. År 2014 utarbetade byrån indikatorer för mänskliga rättigheter med avseende på rätten till politiskt deltagande för personer med funktionsnedsättning, och började fylla de indikatorerna med värden. Dessutom offentliggjorde FRA fem infografikbilder som skulle hjälpa till att göra centrala aktörer mer medvetna om valrättigheterna för personer med funktionsnedsättning. I ett dokument utkommet 2019 analyseras de rättsliga reformer kring detta som medlemsstaterna gjort sedan 2014.

¹⁸ Den 24 januari 2022 diskuterade medlemsstaterna åtgärder för att förbättra vallokalernas fysiska tillgänglighet, stödet på plats, assisterande valverktyg och alternativa röstningsmetoder. Den 21 september 2022 presenterades rapporten från Europeiskt handikappforum om politiskt deltagande för personer med funktionsnedsättning för 2022 av en representant för forumet. Den 12 juni 2023 presenterade Europeiskt handikappforum ett EU-finansierat projekt som ska göra att en högre andel personer med funktionsnedsättning deltar i EU-valet 2024.

¹⁹ [Study on participation of citizens with disabilities in elections.](#)

²⁰ [Studie, Political Participation of Persons with Disabilities.](#)

2018 och uppdaterades 2021 ⁽²¹⁾ av ett akademiskt nätverk för rättigheterna med det europeiska medborgarskapet.

Kommissionen utförde också särskilda samråd med grupper som stöder deltagande för medborgare med funktionsnedsättning ⁽²²⁾.

Parallellt med denna vägledning har kommissionen utarbetat ett kompendium över e-röstningsmetoder, som meddelades i handlingsplanen för demokrati i Europa ⁽²³⁾ och i strategin för rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Mer specifikt är kompendiet ⁽²⁴⁾ en genomgång av problem med tillgängligheten för de delar av vallokalernas röstningsmaskiner som väljarna använder, och med gränssnittet vid röstning via internet, som också det är en användbar röstningsmetod för personer med funktionsnedsättning.

2. De främsta problemen för medborgare med funktionsnedsättning

Det är medlemsstaternas ansvar att fastställa behörighetskriterier och bedömningsförfaranden så att man kan erkänna funktionsnedsättningsstatus. De ansvarar vidare för att definiera vem som är behörig att rösta och kandidera i val, i enlighet med EU-rätten och relevanta internationella standarder. Medborgare med funktionsnedsättning möter många olika rättsliga, administrativa och institutionella hinder mot att engagera sig aktivt i det demokratiska livet. Medborgare med intellektuell funktionsnedsättning möter särskilt markanta hinder mot att utöva sina politiska rättigheter, då det finns en mängd rättsliga och administrativa barriärer. Även andra egenskaper, som ålder och kön, samt faktorer som socioekonomisk status och låga ekonomiska resurser, påverkar i hur hög grad medborgare med funktionsnedsättning kan delta i det politiska livet. Det har gjorts avsevärda insatser på olika nivåer för att arbeta med de här frågorna, t.ex. en översyn av regelverket och ökad tillgänglighet för material och anordningar vid val, men det är ändå mycket arbete kvar att göra för att medborgare med funktionsnedsättning ska kunna utöva sin demokratiska rätt och sina valrättigheter ⁽²⁵⁾.

De främsta orosmomenten som återspeglas i den litteratur som finns och bland de berörda parterna har att göra med följande hinder:

²¹ [Studie, *Political Participation of Persons with Disabilities. Update of the 2018 report.*](#)

²² Möten med Europeiskt handikappforum (EDF) om politiskt deltagande för personer med funktionsnedsättning ägde rum den 16 maj och 10 juni 2022 samt den 18 april och 2 maj 2023. EDF deltog i mötet med det europeiska valsamarbetsnätverket den 21 september 2022. Möten med företrädare för Organización Nacional de Ciegos Españoles ägde rum den 10 november 2022 (kommissionär Dalli), 25 november 2022 (GD Rättsliga frågor och konsumentfrågor) och 7 februari 2023 (GD Rättsliga frågor och konsumentfrågor). Ett särskilt möte med plattformen för frågor som rör funktionsnedsättning ägde rum den 17 november 2023.

²³ [EU:s handlingsplan för demokrati.](#)

²⁴ [Kompendium med e-röstning och annan IKT-praxis.](#)

²⁵ [Studie, *Political Participation of Persons with Disabilities.*](#)

- **Fysiska hinder** (däribland otillgängliga vallokaler, otillräckliga arrangemang för att rösta för dem som vistas på boende- eller långtidsvårdinstitutioner eller sjukhus eller som inte kan lämna sina hem, hinder för rörlighet och otillgängliga material vid val, t.ex. valsedlar, valskärmar eller röstningsmaskiner, begränsade möjligheter till röstning).
- **Informationsmässiga hinder** (däribland bristande tillgång till information om politiska kandidater och partier, bristande kunskap om valprocessen – var, när och hur man röstar).
- **Hinder i fråga om assistans** (däribland begränsad assisterad röstning, bristfällig utbildning för valfunktionärer i hur de ger assistans samt begränsningar av vem som beviljas assistansen).
- **Samhälleliga hinder** (däribland fördomar om medborgare med funktionsnedsättning, attityder och åsikter bland vårdare/assistenter samt tillgänglighet och åtkomst till stödnätverk) ⁽²⁶⁾.

3. EU-regelverket

3.1. Fördrag

I artikel 10 i fördraget om Europeiska unionens funktionssätt (EUF-fördraget) står det att "vid utformningen och genomförandet av sin politik och verksamhet ska unionen söka bekämpa all diskriminering på grund av [...] funktionshinder".

Enligt artikel 19.1 i EUF-fördraget, "utan att det påverkar tillämpningen av de övriga bestämmelserna i fördragen och inom ramen för de befogenheter som fördragen ger unionen, kan rådet genom enhälligt beslut i enlighet med ett särskilt lagstiftningsförfarande och efter Europaparlamentets godkännande vidta lämpliga åtgärder för att bekämpa diskriminering på grund av [...] funktionshinder".

Enligt artikel 19.2 i EUF-fördraget "får Europaparlamentet och rådet, i syfte att stödja de åtgärder som medlemsstaterna vidtar för att bidra till att förverkliga målen i punkt 1, i enlighet med det ordinarie lagstiftningsförfarandet anta de grundläggande principerna för stimulansåtgärder på unionsnivå, som dock inte får omfatta någon harmonisering".

3.2. FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning

EU är part i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning (*FN-konventionen*). Bestämmelserna i den konventionen utgör följaktligen en integrerad del av EU:s rättsordning, inom ramen för unionens befogenheter.

²⁶ [Studie, Study on participation of citizens with disabilities in elections.](#)

Enligt artikel 29 i FN-konventionen måste de stater som är parter bl.a. säkerställa att valprocedurer, anordningar och material är ändamålsenliga, tillgängliga och lätta att förstå och att använda.

FN-konventionen innehåller skyldigheter för de stater som är parter att skydda rätten för personer med funktionsnedsättning att rösta genom hemlig röstning i val och folkomröstningar utan hot, och att vara kandidater i val, att faktiskt inneha ämbeten samt att utföra alla offentliga funktioner på alla offentliga nivåer med underlättande av användning av stödjande och ny teknik, där så är tillämpligt.

Det begärs också att medlemsstaterna garanterar att personer med funktionsnedsättning fritt kan uttrycka sin vilja som väljare. I detta syfte, och vid behov, måste medlemsstaterna tillåta att dessa personer på deras begäran vid röstning får assisteras av en av dem fritt vald person.

I allmän kommentar nr 2 till artikel 9 i FN:s konvention om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, antagen av kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning ⁽²⁷⁾ den 11 april 2014, står det att det också är viktigt att politiska möten och material som används och framställs av politiska partier eller enskilda kandidater som deltar i allmänna val är tillgängliga.

3.3. EU-stadgan om de grundläggande rättigheterna

I artikel 21 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna (*stadgan*) förbjuds diskriminering av alla orsaker, inklusive funktionsnedsättning (där kallat funktionshinder).

I artikel 26 i stadgan, om integrering av personer med funktionshinder, erkänner och respekterar EU rätten för personer med funktionshinder att få del av åtgärder som syftar till att säkerställa deras oberoende, sociala och yrkesmässiga integrering och deltagande i samhällslivet. Som EU-domstolen betonat i sin dom i målet Glatzel ⁽²⁸⁾, får mål som bygger på artikel 26 prövas i domstol när det är fråga om tolkningen av sådana EU-lagstiftningsakter – och prövningen av deras laglighet – som genomför den princip som slås fast i nämnda artikel, det vill säga principen om integrering av personer med funktionshinder.

Artikel 39 och 40 i stadgan gäller rätten att rösta och kandidera i val till Europaparlamentet och i kommunalval.

I artikel 53 i stadgan fastställs att rättigheterna där ska tolkas i enlighet med internationell rätt och internationella överenskommelser som unionen eller samtliga medlemsstater är parter i. Dit räknas den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna och FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. I synnerhet den rätt till icke-diskriminering som finns i artikel 21

²⁷ [Genom FN-konventionen bildades kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, ett oberoende organ som kontrollerar tillämpningen av konventionen.](#)

²⁸ [C-356/12, Glatzel.](#)

i stadgan bör tolkas med beaktande av rättspraxis vid Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna.

3.4. EU:s vallag

När det gäller förfarandet för att välja ledamöter av Europaparlamentet föreskrivs i artikel 223.1 i EUF-fördraget för det första att Europaparlamentet ska utarbeta ett utkast till nödvändiga bestämmelser för val av dess ledamöter genom allmänna direkta val enligt en i alla medlemsstater enhetlig ordning eller i enlighet med principer som är gemensamma för alla medlemsstater. För det andra anges att det är Europeiska unionens råd som fastställer dessa bestämmelser.

I valakten från 1976 ⁽²⁹⁾ fastställs de allmänna principer som gäller för direkta val av ledamöter av Europaparlamentet.

I artikel 8.1 i den akten föreskrivs att "om inte annat följer av bestämmelserna i denna akt skall valförfarandet i varje medlemsstat genomföras enligt de nationella bestämmelserna".

Den 3 maj 2022 antog Europaparlamentet ett utkast till lagstiftningsakt som ska upphäva valakten och ersätta den med en ny förordning från rådet om direkta val av ledamöter till Europaparlamentet ⁽³⁰⁾. Den ska innehålla åtgärder för att personer med funktionsnedsättning ska kunna delta i valprocessen på lika villkor som andra, vilket även gäller personer som förlorat sin rättskapacitet ⁽³¹⁾. Där har också föreslagits att medlemsstaterna ska vara skyldiga att införa lämpliga arrangemang som hjälper personer med funktionsnedsättning att utöva sin rätt att rösta, antingen självständigt och i hemlighet eller med assistans av någon som de själva väljer.

Interinstitutionella diskussioner om denna text pågår.

3.5. Rörliga EU-medborgares valrättigheter

Enligt artiklarna 20.2 b och 22 i EUF-fördraget har medborgarna i EU:s medlemsstater a) rösträtt och valbarhet vid val till Europaparlamentet, och b) rösträtt och valbarhet vid kommunala val i den medlemsstat där de är bosatta. Dessa två rättigheter finns också beviljade i stadgan ⁽³²⁾.

²⁹ [Akt om allmänna direkta val av ledamöter av Europaparlamentet. Konsoliderad text.](#)

³⁰ [Förslag till rådets förordning om allmänna direkta val av ledamöter av Europaparlamentet och om upphävande av rådets beslut \(76/787/EKSG, EEG, Euratom\) och den akt om allmänna direkta val av ledamöter av Europaparlamentet som utgör en bilaga till det beslutet.](#)

³¹ "Varje unionsmedborgare från 16 års ålder, **inbegripet personer med funktionsnedsättning oavsett rättskapacitet**, ska ha rösträtt i val till Europaparlamentet utan att det påverkar befintliga konstitutionella bestämmelser som fastställer minimiåldern för rösträtt till 18 eller 17 år."

³² Följaktligen bör varje begränsning av dem överensstämma med artikel 52 i EU:s stadga om de grundläggande rättigheterna, och bör framför allt vara föreskriven i lag och förenlig med det väsentliga innehållet i dessa rättigheter och friheter. Dessutom bör begränsningar endast göras om

I artikel 20 och 22 i EUF-fördraget föreskrivs att EU-medborgare bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare ("rörliga" EU-medborgare) kan utöva dessa rättigheter på samma villkor som medborgarna i den staten. Nationella lagar som beskriver villkoren för att utöva rätten att rösta rent nationellt bör därför också gälla för rörliga EU-medborgare med avseende på kommunalval och val till Europaparlamentet.

I direktiv 93/109/EG ⁽³³⁾ och direktiv 94/80/EG ⁽³⁴⁾ fastställs arrangemangen för hur rörliga EU-medborgare ska utöva sin rätt att rösta och kandidera i val till Europaparlamentet och kommunalval.

Den 25 november 2021 antog kommissionen ett åtgärds paket för att stärka demokratin och skydda valens integritet. Där ingick två omarbetade lagstiftningsförslag med detaljerade arrangemang för rörliga EU-medborgares valrättigheter ⁽³⁵⁾.

Dessa initiativ uppdaterar, klargör och stärker reglerna för att bemöta de svårigheter som rörliga EU-medborgare möter, däribland medborgare med funktionsnedsättning. Syftet är att säkerställa ett brett och inkluderande valdeltagande, ge dessa grupper av personer stöd med att utöva deras rättigheter och skydda valens integritet. I initiativen krävs också att medlemsstaterna gör valinformation tillgänglig för rörliga EU-medborgare med funktionsnedsättning med hjälp av lämpliga medel, metoder och format för kommunikation. Man räknar med att rörliga EU-medborgare ska få lika tillgång till möjligheter att rösta på distans och elektroniskt, enligt samma villkor som medborgarna i samma medlemsstat. Interinstitutionella diskussioner om dessa texter pågår.

3.6. Insyn i politisk reklam

I sitt förslag om transparens och inriktning när det gäller politisk reklam ⁽³⁶⁾, som ingår i samma lagstiftningspaket, var kommissionen också noga med att de transparensmeddelanden som ska åtfölja politiska reklammeddelanden behöver göras tillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

de är nödvändiga och faktiskt svarar mot mål av allmänt samhällsintresse som erkänns av EU eller behovet av skydd för andra människors rättigheter och friheter, underställt proportionalitetsprincipen.

³³ [Rådets direktiv av den 6 december 1993 om fastställande av närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid val till Europaparlamentet för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare \(93/109/EG\). Konsoliderad text.](#)

³⁴ [RÅDETS DIREKTIV 94/80/EG av den 19 december 1994 om närmare bestämmelser för rösträtt och valbarhet vid kommunala val för unionsmedborgare som är bosatta i en medlemsstat där de inte är medborgare. Konsoliderad text.](#)

³⁵ [Demokrati och valrättigheter \(europa.eu\).](#)

³⁶ [Förslag till Europaparlamentets och rådets förordning om transparens och inriktning när det gäller politisk reklam.](#)

Interinstitutionella diskussioner om denna text pågår.

3.7. Andra EU-lagtexter

Bland övriga relevanta EU-lagtexter finns direktiv (EU) 2019/882⁽³⁷⁾ (den europeiska rättsakten om tillgänglighet) om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster, Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/24/EU⁽³⁸⁾ och 2014/25/EU⁽³⁹⁾ om offentlig upphandling, direktiv (EU) 2016/2102⁽⁴⁰⁾ (direktivet om webbtillgänglighet) och direktiv 2010/13/EU⁽⁴¹⁾ (direktivet om audiovisuella medietjänster).

I artikel 3.1 i den europeiska rättsakten om tillgänglighet definieras personer med funktionsnedsättning som personer som har någon varaktig fysisk, psykisk, intellektuell eller sensorisk funktionsnedsättning som i samspel med olika hinder kan hindra dem från att fullt ut och effektivt delta i samhället på lika villkor som andra. Kommissionen föreslog att använda samma definition i sitt förslag om EU-intyget om funktionsnedsättning och EU-parkeringsstillståndet för personer med funktionsnedsättning⁽⁴²⁾.

4. Internationella standarder som är tillämpliga på EU:s medlemsstater

Utöver FN-konventionen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning, där både EU och dess medlemsstater är parter, har EU-medlemsstaterna åtagit sig att

³⁷ [Europaparlamentets och rådets direktiv \(EU\) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster.](#)

³⁸ [Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/24/EU av den 26 februari 2014 om offentlig upphandling och om upphävande av direktiv 2004/18/EG.](#)

³⁹ [Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/25/EU av den 26 februari 2014 om upphandling av enheter som är verksamma på områdena vatten, energi, transporter och posttjänster och om upphävande av direktiv 2004/17/EG.](#)

⁴⁰ [Europaparlamentets och rådets direktiv \(EU\) 2016/2102 av den 26 oktober 2016 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer.](#)

⁴¹ [Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/13/EU av den 10 mars 2010 om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster \(direktiv om audiovisuella medietjänster\).](#)

⁴² [Förslag till Europaparlamentets och rådets direktiv om inrättande av ett EU-intyg om funktionsnedsättning och ett EU-parkeringsstillstånd för personer med funktionsnedsättning.](#) EU-domstolen har tagit upp begreppet funktionsnedsättning/funktionshinder och definitionen av det i åtskilliga fall, t.ex. Chacón Navas/Eurest Colectividades SA, C-13/05, EU:C:2006:456; Coleman/Attridge Law, C-303/06, EU:C:2008:415; de förenade målen C-335/11 och C-337/11, HK Danmark, som företrädare för Jette Ring/Dansk almennyttigt Boligselskab, och HK Danmark, som företrädare för Lone Skouboe Werge/Dansk Arbejdsgiverforening som företrädare för Pro Display A/S, EU:C:2013:222; Z./A Government department, The Board of management of a community school, C-363/12, EU:C:2014:159; FOA som för talan för Karsten Kaltoft, C-354/13, EU:C:2014:2463; Daouidi/Bootes Plus SL m.fl., C-395/15, EU:C:2016:917; Ruiz Conejero, C-270/16, EU:C:2018:17; Milkova, C-406/15, EU:C:2017:198.

upprätthålla åtskilliga internationella standarder om valrättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Även den europeiska konventionen om skydd för de mänskliga rättigheterna och de grundläggande friheterna (*Europakonventionen*)⁽⁴³⁾, där rätten till fria val finns med, är relevant för personer med funktionsnedsättning och deras valrättigheter.

I Europarådets parlamentariska församlings resolution 2155(2017) om politiska rättigheter för personer med funktionsnedsättning uppmanas medlemsstaterna att vidta konkreta och specifika åtgärder för att underlätta tillgången till röstning och deltagande i val för personer med funktionsnedsättning⁽⁴⁴⁾.

Europeiska domstolen för de mänskliga rättigheterna (Europadomstolen) har i flera mål övervägt hur förenliga bestämmelserna om val i Europakonventionen är med att personer som står under förmyndarskap berövas sin rösträtt. I målet Alajos Kiss mot Ungern⁽⁴⁵⁾ och mer nyligen i målet Anatolij Marinov mot Bulgarien⁽⁴⁶⁾ drog Europadomstolen slutsatsen att det inte kan anses vara förenligt med de legitima grunderna för att begränsa rösträtten när valrättigheter fräntas urskillningslöst utan någon individuell juridisk bedömning och enbart på grundval av en psykisk funktionsnedsättning som gör det nödvändigt med delvis förmyndarskap. Europadomstolen konstaterade inget brott mot Europakonventionen i målen Strøbye och Rosenlind mot Danmark⁽⁴⁷⁾ och Caamaño Valle mot Spanien⁽⁴⁸⁾ där personer under förmyndarskap berövades sin rösträtt på grundval av noggranna och individuella juridiska bedömningar. Domstolen fann också att det inte kunde uteslutas att underlåtelse från myndigheterna att bistå rullstolsburna med tillräckligt tillträde till vallokaler kunde påverka personernas rätt till respekt för privatlivet och familjelivet enligt artikel 8 i Europakonventionen⁽⁴⁹⁾.

Venedigkommissionen har utfärdat en reviderad tolkande förklaring av uppförandekoden för valfrågor angående deltagande i val för personer med funktionsnedsättning⁽⁵⁰⁾. I den förklaringen kompletteras de fem principer som ligger till grund för det europeiska arvet i fråga om val: val som är allmänna, jämlika, fria, hemliga och direkta, för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan utöva sin rätt att rösta på lika villkor som andra.

Kontoret för demokratiska institutioner och mänskliga rättigheter (ODIHR), vid organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE), som en av sina

⁴³ [Den europeiska konventionen om de mänskliga rättigheterna \(coe.int\)](https://www.coe.int/t/konventionen).

⁴⁴ [The political rights of persons with disabilities: a democratic issue.](#)

⁴⁵ [Målet Alajos Kiss mot Ungern.](#)

⁴⁶ [Målet Anatolij Marinov mot Bulgarien.](#)

⁴⁷ [Målet Strøbye och Rosenlind mot Danmark.](#)

⁴⁸ [Målet Caamaño Valle mot Spanien.](#)

⁴⁹ [Målet Mólka mot Polen, 2006.](#)

⁵⁰ [Revised Interpretative Declaration to the Code of Good Practice in Electoral Matters on the Participation of People with Disabilities in Elections.](#)

aktiviteter att observera val. Vid ODIHR:s valobservationsuppdrag bedöms hur tillgängliga informationsmaterial, kandidatlistor, valsedlar och vallokaler är. ODIHR har i sina valobservationer allt mer hänvisat till FN-konventionen, utöver OSSE:s Köpenhamnsdokument och standarder från Europarådet. Det rör sig t.ex. om Venedigkommissionens uppförandekode i valfrågor och reviderade tolkningsförklaring om deltagande i val för personer med funktionsnedsättning samt följderna av Europadomstolens rättspraxis ⁽⁵¹⁾.

5. Miljöer som gynnar deltagande i val

För att ge personer med funktionsnedsättning stöd att delta i val, är det nödvändigt med ett mångfacetterat arbetssätt så att man kan göra både miljön, servicen och informationen mer allmänt tillgänglig för dem.

I följande punkter presenteras god valpraxis i medlemsstaterna. I bilaga I, som utvecklats på grundval av denna goda praxis, finns en praktisk checklista med de olika punkter som behöver uppmärksammas.

5.1. Utveckling av särskilda strategier

Det behöver utvecklas särskilda strategier tillsammans med de olika inblandade enheterna, däribland behöriga myndigheter på nationell, regional och lokal nivå, likabehandlingsorgan och valmyndigheter.

Åtskilliga medlemsstater har tagit fram sådana strategier. I Nederländerna upprättade t.ex. ministeriet för inrikes frågor och konungarikets förbindelser 2021 och 2022 en handlingsplan för tillgänglig röstning, i samarbete med organisationer för personer med funktionsnedsättning och andra intressegrupper, det nederländska kommunförbundet, det nederländska förbundet för medborgarintressen, valrådet och ministeriet för hälso- och sjukvård, välfärd och idrott. Syftet med planen var att göra vallokalerna mer tillgängliga, ge information om röstandet som är enklare att förstå för alla, att ge personalen i vallokalerna bättre information om tillgänglighet samt att uppmuntra politiska partier att tala och skriva på ett enkelt språk i sina valkampanjer.

Malta utformade åtgärder för att stödja kandidater med funktionsnedsättning i lokala och nationella val samt EU-val, i sin nationella strategi för rättigheter för personer med funktionsnedsättning 2021–2030. Representanter från valkommissionen, politiska partier och kandidater med funktionsnedsättning har ett nära samarbete med kommittén för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, så att man kan utforma och införa stödjande lagstiftningsåtgärder och politiska styrmedel senast 2026.

Mycket av valmyndigheternas arbete kretsar kring momentet att planera inför val. Genom omfattande planering och särskilt utformade strategier och åtgärder kan

⁵¹ Mer information finns i [artikeln "Elections" \("Val"\)](#) på organisationen för säkerhet och samarbete i Europa (OSSE).

myndigheterna i fråga se till att valen blir inkluderande och få fler personer med funktionsnedsättning att delta. Det gäller särskilt när detta är ett tvärgående mål som införlivas i verksamhetsplanerna för valen.

5.2. Höjd medvetenhet och förändring av attityder

Medlemsstaterna har använt sig av olika arbetssätt för att stödja personer med funktionsnedsättning och deras valrättigheter när de deltar i valprocessen. I många medlemsstater arbetar flera myndigheter på olika nivåer, däribland likabehandlingsorgan och valmyndigheter, för att öka valdeltagandet och medvetenheten om de politiska processerna bland personer med funktionsnedsättning. Där ingår att arrangera möten, driva särskilda informationskampanjer och producera kommunikationskit, pedagogiskt röstningsförberedande material och foldrar med lättläst språk, bilder och diagram.

I sin nationella strategi för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, "Ett jämlikt Rumänien 2022–2027"⁽⁵²⁾ har Rumänien åtagit sig att driva en informationskampanj för personer med funktionsnedsättning om deltagande i val och folkomröstningar, i samarbete med organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning. Det kan vidare vara användbart att öka medvetenheten med hjälp av videomaterial utformat för personer med funktionsnedsättning, som man gjort i Finland⁽⁵³⁾.

Irlands nyinrättade valkommission, *An Coimisiún Toghcháin*, har en ny avdelning för utbildning och medvetenhet bland väljare, där man arbetar för att öka deltagandet i och främja medvetenheten om de irländska demokratiska processerna. Som en del av sitt ansvarsområde för allmänhetens deltagande kommer den att uppmuntra till valdeltagande bland grupper som inte brukar nås lika mycket, som personer med funktionsnedsättning⁽⁵⁴⁾.

Andra enheter sysslar med medvetandehöjande verksamheter. Exempelvis samordnar Europeiskt handikappforum ett EU-finansierat projekt, "Disability Rights in the European Elections" (DREE), som är tänkt att få personer med funktionsnedsättning att delta i högre grad i valet till Europaparlamentet 2024. Tillsammans med sju nationella medlemsorganisationer gör DREE-projektet att personer med funktionsnedsättning får egenmakt och rörlighet så att de kan bli väljare, kandidater och opinionsbildare⁽⁵⁵⁾.

År 2011 genomförde Inclusion Europe projektet "Accommodating Diversity for Active Participation in European Elections", finansierat inom programmet "Grundläggande rättigheter och medborgarskap", där man ökade kännedomen om vad personer med

⁵² [Strategia națională „O Românie echitabilă”, 2022–2027 – Autoritatea Națională pentru Protecția Drepturilor Persoanelor cu Dizabilități \(gov.ro\).](#)

⁵³ Se till exempel "[Yle broadcasts municipal election debate in 'Easy Finnish'](#)".

⁵⁴ [Ireland's Statutory, Independent Electoral Commission.](#)

⁵⁵ [Disability Rights in the European Elections \(DREE\).](#)

funktionsnedsättning möter för hinder för tillgängligheten vid val i Europa. Där tog man också fram en nationell guide ⁽⁵⁶⁾ med titeln *Voting for All!*, [rekommendationer för tillgängliga val i Europa](#) ⁽⁵⁷⁾ samt en samling med god praxis för tillgängliga val i Europa ⁽⁵⁸⁾ utgiven på engelska, franska och tjeckiska. Inför nästa val till Europaparlamentet kommer Inclusion Europe att genomföra en medvetandekampanj med fokus på kvinnor med intellektuell funktionsnedsättning och politiskt deltagande. Kampanjen kommer att innehålla en rad intervjuer med självförespråkare, kvinnor med funktionsnedsättning i politiken, där man får höra deras återkoppling om vikten av att kvinnor med funktionsnedsättning får rösta och bli valda. Det kommer att lyftas fram videor om röstning och om frågan om förmyndarskap, och personer med funktionsnedsättning kommer att göras medvetna om val genom en kommunikationskampanj.

5.3. Samarbete med organisationer som stöder rättigheter för personer med funktionsnedsättning

I de flesta medlemsstater deltar organisationer som stöder rättigheter för personer med funktionsnedsättning i samtliga faser i valcykeln, genom nära dialog och samarbete med de relevanta myndigheterna. Exempelvis är dessa organisationer med i processen att diskutera och utforma nya regler för assisterad röstning eller bedöma reglerna för assistans i samband med särskilda val.

I Kroatien och Spanien är organisationer för personer med funktionsnedsättning med och deltar i gemensamma projekt där man stöder synskadade väljare genom att ta fram ljudinspelningar av kandidatlistorna, eller hjälper väljare med både hörsel- och synskada. De ger stödet genom tolkar som med teckenspråkstolkning och annan specialtolkning ledsagar väljarna till och från vallokalen samt genom att hjälpa väljarna att fylla i valsedlarna.

Organisationer för personer med funktionsnedsättning kan också hjälpa till med att göra i ordning officiellt valmaterial och utbildning, däribland särskild valinformation på enkelt språk, som man gör i Litauen, Luxemburg och Portugal, och lättförståeliga röstkort som i Ungern. De genomför också egna initiativ för att främja tillgänglighet vid val. Exempelvis distribuerar de information om tillgängligheten i vallokalerna och utbildar valfunktionärer i tillgänglighet. Finlands justitieministerium ger tillsammans med landets synnedsättningsorganisation stöd till utdelning av valinformation till synskadade. I Spanien håller man på att genomföra en tillgänglig röstningsprocedur för synskadade, med hjälp av punktskrift, i samarbete med ONCE (den spanska organisationen för synskadade ⁽⁵⁹⁾). Spanska myndigheter och organisationer för personer med funktionsnedsättning har också ett samarbete för att undanröja

⁵⁶ [Att skapa framgångsrika kampanjer för mer tillgängliga val \(inclusion-europe.eu\).](#)

⁵⁷ [Recommendations for Accessible Elections in Europe.](#)

⁵⁸ [Good Practices for Accessible Elections in Europe.](#)

⁵⁹ [ONCE:s webbplats.](#)

hindren under valprocesserna, och därför använder man nu tillgänglig skyltning i vallokaler och en lättläst manual för medarbetarna i vallokaler.

I flera medlemsstater bedöms vallokalernas tillgänglighet mot checklistor som utformas gemensamt av behöriga myndigheter och organisationer för personer med funktionsnedsättning, eller som tas fram av de organisationerna själva. Sådana organisationer kan också hjälpa myndigheterna med att framställa frågeformulär som i Lettland, riktlinjer som i Belgien och Rumänien, eller rekommendationer där man samlar in och lämnar återkoppling om vallokalernas och valmaterialets tillgänglighet. De kan även vara med och inspektera vallokaler för att avgöra om de är tillgängliga, vilket man gör i Litauen.

Andra medlemsstater som Kroatien, Irland, Rumänien och Spanien har formaliserat sitt samarbete med organisationer för personer med funktionsnedsättning, antingen genom att ingå särskilda avtal eller genom att bilda arbetsgrupper.

Till följd av det avtal som ingicks 2021 mellan det spanska inrikesministeriet och förbundet *Plena Inclusión España* ("Full inkludering Spanien"), inleddes ett pilotprojekt⁽⁶⁰⁾ om tillgänglig skyltning under de senaste lokalvalen 2023⁽⁶¹⁾. Där ingick att sätta upp affischer för att underlätta kognitiv tillgänglighet (för personer med intellektuell funktionsnedsättning samt äldre) i vallokaler i Madrid: ett projekt där också den statliga delegationen i Madrid var med och samarbetade. Projektet, som även genomfördes under det senaste parlamentsvalet, utgjordes av totalt sju piktogram designade av *Plena Inclusión* för att underlätta tillgången till vallokalen, samt en guide⁽⁶²⁾. Det väntas att det här projektet ska utökas till andra städer genom framtida ansökningsomgångar.

5.4. Att göra byggnaderna mer tillgängliga och användbara

De flesta medlemsstaterna har antagit särskilda krav för att säkerställa att byggnaderna är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Byggnaderna måste kunna användas tryggt och utan försvårad tillgänglighet för personer med fysiska nedsättningar. Med en tillgänglig byggnad menas att alla ska kunna använda den bekvämt, tryggt och säkert, även personer med funktionsnedsättning eller grupper som behöver särskilda verktyg eller tekniska arrangemang. Byggnader och infrastruktur måste ha minst en tillgänglig väg som ger tryggt och bekvämt tillträde för personer med nedsatt rörlighet.

5.5 Utbildning och särskilt stöd för valfunktionärer

I flera medlemsstater finns riktlinjer och handböcker för personal i vallokaler, vanligen framtagna i samarbete med organisationer för personer med funktionsnedsättning.

⁶⁰ [Accessibility](#). *Elecciones Generales Julio 2023*.

⁶¹ 28 maj 2023.

⁶² [Guía para señalar los colegios electorales](#).

Där finns information om hur man gör det lättare för personer med funktionsnedsättning att rösta, inklusive att ta emot och assistera väljare med funktionsnedsättning, på ett sätt som passar den nedsättning de har. Personal i vallokaler får också utbildning i hur de tar kontakt med personer med funktionsnedsättning och hjälper dem utöva sina valrättigheter, självständigt eller assisterat ⁽⁶³⁾. I Danmark gör man också quiz för valfunktionärer där de får testa sina kunskaper om hur de assisterar väljare. I Nederländerna kan personer med funktionsnedsättning ställa upp frivilligt med att sköta vallokaler ⁽⁶⁴⁾. Kroatien ger utbildning för valfunktionärer om hur de assisterar väljare med funktionsnedsättning, och utger särskild information om röstningsprocedurerna för personer med funktionsnedsättning, som delas ut i valkommittéerna.

Spanien ger särskilt stöd till personer med syn- eller hörselskada eller intellektuell funktionsnedsättning, vilket är offentligt finansierat. I detta ingår lättläsliga manualer och en gratistjänst med induktionsslinga i vallokalen för de hörselskadade personer (användare av hörapparat) som utnämns till valfunktionärer (både fullständiga och alternerande). Det ordnas också på begäran en kostnadsfri teckenspråkstolkningstjänst för hörselskadade som utnämns till vallokalspersonal och för personer med synskada eller intellektuell funktionsnedsättning ⁽⁶⁵⁾.

6. Uppsökande av personer med funktionsnedsättning under valcykeln

6.1. Tillgänglighet i officiella meddelanden

De flesta medlemsstaterna (däribland Belgien, Bulgarien, Tjeckien, Tyskland, Irland, Frankrike, Italien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Ungern, Nederländerna, Österrike, Portugal, Rumänien, Spanien, Sverige) iordningställer och distribuerar pedagogiskt material för väljarna och tillhandahåller valinformation, inbegripet för specifika grupper av väljare, som personer med funktionsnedsättning. De ger information om val i olika format som video, ljud, stor stil, foldrar, stenciler och broschyrer på lättläst språk, punktskrift och daisytalböcker.

Webbplatser med valinformation måste följa internationella tillgänglighetskrav, t.ex. riktlinjerna för tillgänglighet för webbinnehåll ⁽⁶⁶⁾. Webbplatser håller gradvis på att bli mer tillgängliga i samtliga medlemsstater. I vissa fall kan väljare rapportera brister i tillgängligheten för sådant innehåll via ett kontaktformulär, t.ex. i Tyskland.

Vissa medlemsstater arbetar också med särskilda digitala format som videor och appar för att inkludera personer med funktionsnedsättning och undanröja hinder. I

⁶³ Exempelvis i Belgien, Danmark, Estland, Irland, Kroatien, Cypern, Litauen, Portugal, Rumänien, Spanien, Sverige.

⁶⁴ [Accessible and inclusive elections in the Netherlands](#).

⁶⁵ Dessa tjänster kan beställas från den lokala valnämnden, skriftligt och inom sju dagar från beskedet om utnämningen.

⁶⁶ [WCAG 2 Overview på Web Accessibility Initiative \(WAI\) – W3C](#).

andra länder, som Tjeckien, finns i broschyrerna QR-koder som går till exempelvisedlar och videor på teckenspråk för de hörselskadade. Finland brukar öppna en hjälptelefonlinje och WhatsApp-tjänst före varje val. Grekland tillhandahåller en internetjänst, "Här kan du rösta", där väljarna kan fylla i ett formulär med grundläggande personuppgifter och automatiskt få information om i vilken vallokal de ska rösta, inklusive adress och en tillgänglighetskarta till vallokalen. I Litauen sänds valrelaterade videor, som den centrala valkommissionen tagit fram eller beställt, på de rikstäckande tv-kanalerna och nyhetsportalerna. De översätts också till teckenspråk.

I åtskilliga medlemsstater, som Frankrike och Grekland, uppmuntras mediebolagen att göra alla sina program om val tillgängliga: tv-nyheter, debatter mellan kandidater, program och dokumentärer om valkampanjer och kandidater. De kan göra programmen tillgängliga genom att lägga till undertexter (simultana vid livesändningar) och teckenspråkstolkning. Den franska tillsynsmyndigheten för media har gett ut en guide med konkreta exempel som ska förbättra den visuella kvaliteten på teckenspråkstolkningen ⁽⁶⁷⁾. Franska tv-bolag med en årlig genomsnittlig tittarsiffra på minst 2,5 % av den totala publiken måste se till att alla nyhetsprogram om val är tillgängliga för hörselskadade, genom att tillhandahålla undertexter eller teckenspråk. Vid det franska presidentvalet måste samtliga kandidater göra sina tv-inslag tillgängliga, med åtminstone undertexter, även om en del kandidater även ordnar med teckenspråk ⁽⁶⁸⁾. En oberoende myndighet som sätter kampanjreglerna i media kontrollerar detta krav ⁽⁶⁹⁾. Andra franska tv-bolag måste (genom undertexter eller teckenspråk) underlätta hörselskadades tillgång till de främsta nyhetsprogrammen om val på de främsta sändningstiderna, och de måste göra debatter mellan kandidater tillgängliga. Kandidater som bjuds in att tala på tv-plattformar kan också kontrollera med kanalerna så att de faktiskt erbjuder dessa tillgänglighetsfunktioner ⁽⁷⁰⁾.

Åtskilliga medlemsstater (t.ex. Tyskland, Estland, Litauen och Ungern) delar information om vallokalers tillgänglighet genom digitala kartappar, på valmyndigheternas webbplatser eller i den valinformation som skickas ut till väljarna.

I Tyskland innehåller den information som väljarna får om var vallokalerna finns även många piktogram som beskriver hur vallokalen är ordnad, med telefonnummer.

Nederländerna har ett internetverktyg ⁽⁷¹⁾ för att hitta vallokaler som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. I verktyget finns olika sökkriterier med bl.a.

⁶⁷ [Guide de mise en image de la Langue des signes française.](#)

⁶⁸ [Présidentielle 2022: comment l'Arcom renforce l'accessibilité de la campagne électorale.](#)

⁶⁹ [Autorité de régulation de la communication audiovisuelle et numérique.](#)

⁷⁰ [Le vote des personnes en situation de handicap: l'accessibilité des opérations de vote. Les élections en France.](#)

⁷¹ På webbplatsen [Alle stembureaus in Nederland](#) finns information om var vallokalerna är belägna och i vilken utsträckning de är (extra) tillgängliga.

visuella hjälpmedel, hörhjälpmedel, lämplig akustik för hörselskadade och andra anordningar för tillgänglighet.

Frankrike använder även informationspaneler utomhus för att visa var det finns vallokaler och när de är öppna. Dessa paneler måste följa särskilda krav så att informationen är garanterat läslig och synlig.

I Spanien måste vallokalerna vara ordentligt skyltade, däribland med ett omnämmande av de tillgänglighetsanordningar som finns och deras öppettider.

I Ungern ingår det i informationskampanjerna till väljarna individuella upplysningar och specialanpassade meddelanden för personer med funktionsnedsättning. Där tillhandahålls röstkort på ett lättbegripligt språk och med åtföljande lättläst material, på väljarens begäran.

I Nederländerna får kommuner och andra partner en digital verktygslåda med flera kommunikationsverktyg för väljare med funktionsnedsättning. Där finns information om vilka anordningar som finns tillgängliga i vallokalen, så att väljarna kan lägga sin röst självständigt. Vidare finns det valinformation på ett tillgängligt språk och på teckenspråk via en särskilt avsedd webbplats. Verktygslådan innehåller också t.ex. en digitalt tillgänglig version av valsedel. I allt kommunikationsmaterial om valet förstärks den visuella kommunikationen så långt som möjligt, liksom det tydliga språket, genom verktygslådan. I samarbete med intressegrupper har man tagit fram kommunikationsmaterial och gjort det tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Här ingår instruktioner om hur man röstar med hjälp av en röstningsmall, ett infoblad och en valnyhetstidning för väljare med (mild) kognitiv funktionsnedsättning, en infografik om hjälpmedel i vallokalen, informativa videor på teckenspråk, en digitalt tillgänglig version av valsedel och en fullmakt för ombud som finns på internet, samt information om tillgänglighetsanordningarna i vallokalerna på en särskild webbplats. Dessutom ordnar vissa kommuner en provomröstning inför valet där väljarna får möjlighet att "öva" på att lägga sin röst, så de kan rösta självständigt på själva valdagen.

Spanien tillhandahåller ett gratistelefonnummer för kundservice åt dem som tänker använda den tillgängliga röstningsproceduren med punktskrift. I den telefontjänsten ges också information om valkandidaterna och andra inslag i röstningsprocessen.

I Sverige finns en "talande" webbplats för synskadade och personer med svårigheter att läsa text (t.ex. dyslektiker), som då kan lyssna på information som läses upp högt.

6.2. Tillgänglighet för politisk reklam

I Frankrike uppmanas kandidaterna att göra allt valmaterial (t.ex. foldrar) tillgängligt på en och samma gång skriftligt på papper, på en webbplats (som uppfyller juridiska tillgänglighetskrav) ⁽⁷²⁾ och i ett tillgängligt format med bevisvärde, i enlighet med

⁷² RGAA: *référentiel général d'amélioration de l'accessibilité, décret No 2009-546 du 14 mai 2009 modifié en septembre 2019.*

tillgänglighetskriterierna i landets lag om lika rättigheter och möjligheter från 2005. Materialet måste också finnas i en lättläst och lättförståelig version. Det måste vara tillgängligt från och med valkampanjens början till dess att vallokalerna stänger ⁽⁷³⁾.

I många medlemsstater, t.ex. Ungern och Spanien, måste sponsorer säkerställa tillgänglighet för politisk reklam. I Litauen informerar den centrala valkommissionen sedan 2019 kandidaterna vid varje val om att de bör ta hänsyn till väljare med funktionsnedsättning och deras behov när de iordningställer sitt valmaterial.

I Spanien måste politiska organisationer se till att deras offentliga verksamheter är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning och tillhandahålla tillgänglig information närhelst det är möjligt. Dit hör webbplatser, tryckt material i format som är tillgängligt för personer med funktionsnedsättning, telefonassistanstjänster och audiovisuella format. Offentligt ägda nationella tv- och radiokanaler måste ge fritt utrymme till politisk reklam för kandidater, partier, federationer, koalitioner och väljargrupper som tillgodoser de särskilda tillgänglighetsbehoven för personer med funktionsnedsättning.

Vid valet till Europaparlamentet 2019 testade det tyska förbundet för blinda och synskadade om det material som användes i valkampanjen var användbart och läsbart för dem som använde en skärmläsare. De rangordnade materialet mot fastställda kriterier och skickade resultatet av bedömningen till de politiska partier som deltog i valet ⁽⁷⁴⁾.

7. Universell utformning och rimliga anpassningar i valcykeln – förfaranden, anordningar och material

7.1. Registreringsförfaranden

Att använda registreringsförfaranden i valprocessen medför, oavsett syfte, viktiga möjligheter att underlätta samverkan mellan personer med funktionsnedsättning och behöriga myndigheter, däribland genom olika tillgängliga verktyg och metoder, som tillgängliga formulär på papper och digitalt. När registrering görs personligen är det helt avgörande att lokalerna och informationen är tillgängliga.

I de flesta medlemsstaterna registreras väljarna i nationella val automatiskt. Två medlemsstater, Cypern och Irland, använder sig av aktiv väljarregistrering, medan andra använder internetverktyg för att registrera önskemål om eller rätt till en särskild röstningsprocedur som poströstning eller mobil röstning. För att göra det lättare att använda sådana verktyg har medlemsstaterna infört tillgänglighetskrav och sett till att internetmaterial går att komma åt från en rad olika enheter. De har även tagit fram förenklade formulär på ett tydligt och användarinriktat språk. I Cypern är

⁷³ [Le vote des personnes en situation de handicap: l'accessibilité des opérations de vote. Les élections en France.](#)

⁷⁴ [Om certifikatceremonin – tyska förbundet för blinda och synskadade.](#)

distriktskontoren för den administration som handlägger ansökan om registrering i röstlängden tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. För att underlätta den processen är det också viktigt att tillhandahålla tillgänglig information om registrering som väljare, vilket flera medlemsstater gör, t.ex. Luxemburg.

I en del medlemsstater kan kandidater få fördel av särskilt stöd, t.ex. små bidrag för teckenspråkstolkning och transport, som kan göra det lättare att lämna in handlingar när detta bara får göras personligen. I andra medlemsstater, t.ex. Rumänien ⁽⁷⁵⁾, kan kandidater även samla stödunderskrifter med elektroniska medel.

7.2. Ökad tillgänglighet för vallokaler, valskärmar och valurnor

De flesta medlemsstaterna har antagit flera krav för att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan rösta i vallokalerna. Kraven omfattar olika aspekter av röstningsprocessen och interaktioner med väljare med funktionsnedsättning i vallokalerna, valmaterial och valfunktionärer ⁽⁷⁶⁾. Där ingår när man anländer till och går in i vallokalen, blir identifierad som väljare, undertecknar röstlängden antingen för hand eller elektroniskt, går in bakom en valskärm, röstar på valsedlar i pappersform eller i röstningsmaskiner, lägger in valsedeln i en valurna och lämnar vallokalen. Åtskilliga medlemsstater har lämnat detaljerade riktlinjer och checklistor, ofta framtagna tillsammans med organisationer för personer med funktionsnedsättning, som omfattar kriterier för allt från tillgänglighet med kollektivtrafik till om det finns ramper och regler för förtur i kön. Malta gör det t.ex. lättare för personer med funktionsnedsättning att rösta genom att de får gå före i kön (under vissa tidsperioder) i sina respektive vallokaler.

I vissa medlemsstater, som Österrike ⁽⁷⁷⁾ och Ungern, måste varje kommun tillhandahålla minst en hinderfri vallokal. I andra är det obligatoriskt att göra alla vallokaler tillgängliga, t.ex. i Spanien, Frankrike, Nederländerna och Slovenien. Andra medlemsstater, som Grekland, eftersträvar att enligt sin nationella handlingsplan för personer med funktionsnedsättning upprätta ett register över tillgängliga byggnader på kommunnivå (första nivån av lokalstyre), som också används som vallokaler. I en del medlemsstater, som Irland, måste valfunktionärerna vidta de arrangemang som behövs för att se till att vallokalerna är tillgängliga. Dit hör

⁷⁵ Vid parlamentsval.

⁷⁶ Belgien, Bulgarien, Danmark, Tyskland, Estland, Irland, Spanien, Frankrike, Grekland, Italien, Lettland, Litauen, Luxemburg, Ungern, Nederländerna, Österrike, Polen, Portugal, Rumänien, Slovenien, Finland och Sverige.

⁷⁷ Enligt den österrikiska ändringsakten om valrättigheter från 2023 (*Wahlrechtsänderungsgesetz* 2023) måste fr.o.m. 2024 alla vallokaler uppfylla ramförutsättningarna i paragraf 6 i *Bundes-Behindertengleichstellungsgesetz* (förbundslagen om lika möjligheter för personer med funktionsnedsättning). Enligt denna bestämmelse ska alla vallokaler vara tillgängliga för personer med funktionsnedsättning utan hinder, förutsatt att det är tekniskt genomförbart, och i vilket fall som helst måste varje byggnad där vallokaler inrättas ha minst en vallokal med valskärmar som är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Fr.o.m. 2028 måste alla vallokaler i Österrike (inklusive valskärmarna) vara hinderfria, utan undantag.

att i varje vallokal tillhandahålla lämpligt bord och stol, som är placerade så att valhemligheten är tryggad, och att ombesörja en mer bekväm ställning för väljare som är rullstolsburna, har en fysisk funktionsnedsättning, har en synskada eller är äldre.

I många medlemsstater måste parkeringsplatserna vid vallokalerna uppfylla stränga krav beträffande skyltning och underlag. Det gäller t.ex. i Belgien, Luxemburg och Nederländerna. Vallokalerna måste gå att nå med kollektivtrafik. Personer med funktionsnedsättning, däribland rullstolsburna, måste kunna ta sig in i, röra sig omkring i och lämna vallokalerna under normala verksamhetsförhållanden, vid behov genom att man gör tillfälliga eller permanenta arrangemang (som i Belgien, Danmark, Tyskland, Estland, Irland, Frankrike, Litauen, Luxemburg, Nederländerna, Rumänien, Slovenien, Finland och Sverige). Detta innefattar att man prioriterar att använda enplansbyggnader, breda dörrar som antingen öppnas automatiskt eller är lätthanterliga, ramper med låg lutning, oavbrutna ledstänger, platta manövreringsområden framför dörrarna, tillräckligt breda korridorer, passager utan hinder, tillfredsställande belysning, stolar i väntutrymmet, anpassade skyltar, guidevägar, färgkodade skyltar och andra lämpliga medel för att vägleda synskadade väljare. Andra medlemsstater, som Frankrike, Danmark, Luxemburg, Nederländerna och Spanien, tillåter också att personer med funktionsnedsättning kommer in med sina ledarhundar och hjälphundar.

Vissa medlemsstater, som Belgien, Spanien ⁽⁷⁸⁾ och Rumänien ⁽⁷⁹⁾, har fastställt de tekniska specifikationerna för valskärmar i lag. Valskärmar måste vara utformade för att tillgodose behoven hos personer med funktionsnedsättning, särskilt rullstolsburna. I Luxemburg, Frankrike och Italien måste t.ex. en av de hytter som sätts upp i varje vallokal vara utformad tillgängligt för personer med funktionsnedsättning. Det innebär att de måste ha en viss minimistorlek, vara placerade i ett område där de kan vridas tillräckligt och vara försedda med särskilda funktioner, såsom horisontella stödskenor, bord eller hyllor som har en viss höjd eller går att justera till tillräckligt utrymme för benen, samt tillräcklig belysning. En del medlemsstater, som Nederländerna, ger också tillgång till läsförstoring med belysning. Andra redskap som används för att rösta, som bläck- eller blyertspennor, måste vara lättillgängliga för personer med funktionsnedsättning.

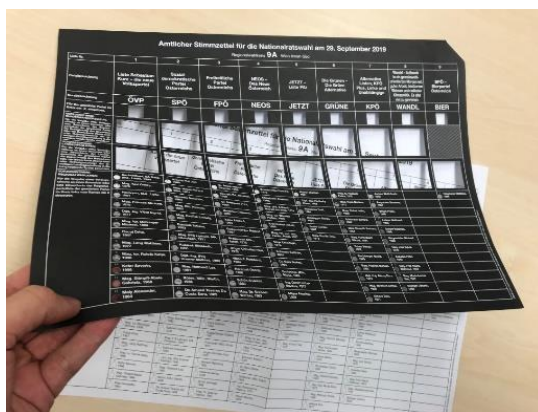
Tillgängligheten för valurnor är också viktig i de fall där väljarna själva ska lägga ner sina valsedlar i urnorna. Valurnan måste vara lätt att urskilja och placerad i ett område där det finns obehindrad tillgänglighet och tillräckligt med manövreringsutrymme. Placeringen för valurnan och kontrollerna till de elektroniska röstningsmaskinerna måste vara på en viss höjd. Det måste finnas ett trappsteg

⁷⁸ Enligt [beslut INT/511/2022 av den 3 juni](#), som ändrar bestämmelserna i det [kungliga dekretet 605/1999 av den 16 april om kompletterande regler för valprocesser](#), måste valskärmar vara fullkomligt tillgängliga.

⁷⁹ [Den permanenta valmyndighetens beslut nr 44/2016 om de minimivillkor som ska uppfyllas på de platser där vallokaler bedrivs och om den utrustning som ska finnas där som minimum.](#)

tillgängligt för personer som inte kan nå valurnans plats, och samtidigt ska säkerhetskraven följas. I Frankrike krävs det t.ex. i lagen att valurnan i varje vallokal måste vara tillgänglig för rullstolsburna.

I en del medlemsstater (som Estland) är vallokalerna försedda med bord och skärmar så att väljare kan fylla i valsedeln sittande eller i en rullstol. Förstoringsglas finns för att hjälpa väljarna att fylla i valsedeln och läsa listan med kandidater. Översättningstjänster för teckenspråk på distans finns att tillgå, så att väljare som talar teckenspråk lättare kan kommunicera med ledamöter i den lokala valkommittén. I Frankrike rekommenderas det att man, för att blinda eller synskadade ska kunna skriva under på rätt ställe i röstlängden eller deltagarlistan, använder ett underskriftshjälpmiddel med kontrasterande färg (ett fönster på en liten plastlinjal).

Valsedelmall som används i Österrike.

7.3 Ökad tillgänglighet för pappersvalsedlar

I Danmark ⁽⁸⁰⁾, Tyskland, Irland, Spanien, Luxemburg ⁽⁸¹⁾, Ungern, Österrike, Portugal och Slovenien måste vallokalerna vara försedda med särskilda mallar för valsedlar, även med punktskrift. I Nederländerna och Malta åtföljs dessa mallar även av ljudstöd eller förklarande material på papper. Det sistnämnda finns även i Portugal och Spanien, och där förklaras hur man använder schablontrycket, hur valsedeln är strukturerad, vilka kandidater och partier som ställer upp och vilket hål i schablontrycket som används för varje kandidat.

I Irland går det lättare att använda punktskriftsmallen tack vare en telefonlinje som väljare kan ringa för att höra hur papperet är upplagt och i vilken ordning kandidaterna står. I Österrike har valsedeln, efter lagändringar nyligen, förbättrats genom att det lagts till en avfasning på ena sidan för synskadade, och man planerar också att införa en röstkortsmall. Tjeckien tillhandahåller tillsammans med postade

⁸⁰ Endast vid folkomröstningar, där man bara kan rösta "ja" eller "nej".

⁸¹ I samarbete med Centre pour le développement des compétences relatives à la vue (CDV) kommer regeringen att se till att synskadade väljare får en taktill röstningsmodell på valdagen. Denna taktilla röstningsmodell blir tillgänglig i varje vallokal och kommer också att kunna beställas av väljarna direkt från CDV så att man kan få tillgång till den när man valt att poströsta.

valsedlar QR-koder för att få röstningsinstruktioner, i form av en video på teckenspråk. Hjälperverktyg som läsförstoringsglas finns för väljare med funktionsnedsättning i många medlemsstater, som Belgien och Nederländerna.

I Danmark kan väljare som behöver hjälp med att lägga sin röst själva använda tekniska hjälpmedel som en tjockare svart penna så att man lättare kan se var man ska markera på valsedeln, ett förstoringsglas som förstörar valsedeln och gör den mer lättläst, samt en LED-lampa för bättre ljus, som är till nytta för alla med nedsatt syn. Väljaren kan kontrollera lampans ljusstyrka, färg och effekt. De verktygen kompletteras sedan med en CCTV (övervakningskamera), som är en särskild sorts förstoringsglas som förstörar valsedeln på en skärm och som väljaren kan justera förstoring och kontrast på. Dessutom måste det finnas ett justerbart bord så att väljare i rullstol kan fylla i valsedeln.

Mappar för valsedlar som används i Litauen.

I Litauen ordnar man med pappersmallar markerade med punktskrift, som väljarna kan lägga över standardvalsedlarna. I Malta är varje vallokal försedd med en ljuduppspelningsenhet som läser upp vad som står på valsedeln. I Nederländerna använder utlandsväljare en reducerad valsedel. De kan välja om de vill få valsedeln via post eller e-post. Ett dokument med partierna och kandidaterna skickas tillsammans med valsedeln. Kandidatlistor i stort format läggs ut i alla vallokaler.

I Nederländerna kan väljare med kognitiv funktionsnedsättning få (vid sidan av valskärmen) en förklaring av hur valsedeln fungerar. Många kommuner och organisationer i det civila samhället ordnar utbildningskurser om röstning inför valen. Dessutom kan väljare med kognitiv funktionsnedsättning se förklaringar på en webbplats ⁽⁸²⁾.

I Nederländerna håller det på att utformas en ny valsedel. Den kommer också att bättre tillgodose behoven hos personer med funktionsnedsättning. Teckensnittet är större och lättare att läsa. De politiska partiernas loggor läggs till så att partierna är lättare att se och hitta. För den nya valsedeln utvecklar man också en allmängiltig mall för synskadade. Tanken är att varje kommun ska ha minst en mall, med en ljudbox som extra stöd. I Rumänien har man också tittat på hur man kan förenkla

⁸² [Hur fungerar röstningen?](#)

sina valsedlar genom att minska ner dem till bara ett ark, vilket kan göra dem mer tillgängliga överlag, även för synskadade väljare ⁽⁸³⁾.

7.4. Ökad tillgänglighet för röstningsmaskiner

För lokalvalen 2018 och de federala valen 2019 utvecklade Belgien ett pilotprojekt där datorerna för elektronisk röstning kompletterades med en ljudmodul så att synskadade ska kunna rösta självständigt. Detta pilotprojekt utvecklades i nära samarbete med organisationer för personer med funktionsnedsättning och föreningar som företräder synskadade. Av logistiska skäl kunde projektet inte byggas ut i större skala.

I Bulgarien har röstningsmaskiner blivit obligatoriska i de vallokaler inom landet och utomlands där det finns minst 300 väljare. Gränssnittet utgörs av en pekskärm. När väljaren lägger sin röst skriver maskinen ut en lapp som bevis som väljaren får kontrollera. Det gör också att det går att hålla en manuell rösträkning ifall de elektroniskt lagrade rösterna går förlorade. Enligt den bulgariska vallagen måste röstningsmaskinerna utformas, införas och underhållas på ett sätt som bl.a. ska säkerställa enkel och begriplig tillgång till maskinröstningens mekanismer och metoder, däribland förenklad tillgång för väljare med synskada eller rörelsehinder.

Sedan ändringsakten ZVDZ-C av den 20 maj 2017 trädde i kraft, används inte längre röstningsmaskiner för väljare med funktionsnedsättning vid val och folkomröstningar i Slovenien ⁽⁸⁴⁾. Lagen ändrades för att säkerställa att alla vallokaler är fullt tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Dessutom följde lagstiftningen förebilder från andra länder ⁽⁸⁵⁾ och gjorde det möjligt för personer med funktionsnedsättning att poströsta utöver röstningen i vallokalerna.

7.5. Kompletterande röstningsmetoder

Åtskilliga medlemsstater tillåter väljare som inte kan infinna sig i en vallokal på valdagen att förtidsrösta, antingen hemifrån, från ett sjukhus (som i Danmark, Malta och Portugal) eller från en vallokal som har öppet redan före valdagen (som i Danmark, Tyskland, Estland, Lettland, Litauen, Malta, Österrike, Portugal, Slovenien, Finland och Sverige).

Personer med funktionsnedsättning har möjlighet att rösta i en tillgänglig vallokal i många medlemsstater, såsom Belgien, Danmark, Tyskland, Irland, Italien, Lettland, Litauen, Ungern, Österrike och Rumänien ⁽⁸⁶⁾. I Nederländerna anvisas inte väljarna

⁸³ [Jämförande studie av metoder, förfaranden och tekniska instrument som andra stater använder för att säkerställa att valprocesserna är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning](#), upprättad av den permanenta valmyndigheten.

⁸⁴ I lagstiftningen togs hänsyn till i hur stor omfattning röstningsmaskiner användes i varje val, budgetkostnaden för att använda dem samt regelverken i andra EU-medlemsstater.

⁸⁵ Poströstning enligt vad som föreskrivs i österrikisk lagstiftning.

⁸⁶ I presidentval.

till någon särskild vallokal. Med sitt röstkort kan de rösta i valfri vallokal i sin kommun. Särskilda vallokaler ordnas på sjukhus och/eller andra vårdinrättningar i medlemsstaterna, t.ex. Estland, Irland, Kroatien, Malta och Nederländerna.

Röstning utanför vallokalen, antingen på bottenvåningen eller i ingången till vallokalen, finns tillgängligt i vissa medlemsstater (som Tjeckien, Danmark, Kroatien, Slovenien och Sverige).

Mobil röstning, som innebär att valurnorna förs dit där väljaren befinner sig (bostaden, ett sjukhus eller annan plats) av en tjänsteman på den myndighet som organiserar valet, är en metod som används i många medlemsstater (som Bulgarien, Tjeckien, Danmark, Estland, Irland, Kroatien, Italien, Lettland, Litauen, Ungern, Österrike, Portugal, Rumänien, Slovenien och Sverige). Vissa medlemsstater, däribland Finland, Italien (vissa kommuner), Luxemburg ⁽⁸⁷⁾, Polen och Portugal står rentav för gratis transport till vallokalen för väljarna, däribland väljare med funktionsnedsättning, enligt särskilda villkor. Belgien ger också stöd till transport till vallokalerna.

Personer med funktionsnedsättning kan få assistans under röstningsprocessen i alla medlemsstater. Det finns vissa skillnader i vem som får assistera väljaren och vilka villkor väljaren måste uppfylla. I de flesta medlemsstater, t.ex. Belgien, Danmark, Tyskland, Spanien, Ungern, Österrike, Slovenien och Sverige, kan väljare med funktionsnedsättning assisteras av vem som helst som de litar på, utan begränsningar.

Poströstning, antingen inom landet eller från utlandet, finns i 20 medlemsstater. Metoderna för poströstning inom landet skiljer sig runtom i EU. Det är bara en del medlemsstater, som Tyskland och Spanien, som tillåter alla väljare att poströsta. I medlemsstater som Irland, Litauen, Nederländerna, Österrike och Slovenien är den metoden begränsad till särskilda grupper, som väljare med funktionsnedsättning eller utlandsväljare.

Röstning via internet finns i Estland, där väljarna kan välja om de vill gå till en vallokal på valdagen eller lägga sin röst på en webbplats under röstningsperioden. Enligt den estniska vallagen måste röstningsapplikationen ge stöd till synskadade. Det kravet uppfylls i praktiken genom att den gruppen kan utöva sin rätt att rösta utan assistans.

I Frankrike används röstning via internet för franska medborgare bosatta utomlands när de väljer sina företrädare vid val till nationalförsamlingen och konsulärval. För att rösta via internet måste franska väljare vara officiellt bosatta utomlands och registrerade i en konsulärvalsroslängd. De måste också stå med på en lista med en giltig e-postadress och telefonnummer för att få sitt användarnamn (via e-post) och

⁸⁷ Användare av den särskilda transporttjänsten Adapto kan färdas till vallokalen med den tjänsten om de innehar ett Adapto-kort. Resor till och från vallokalen dras då inte av från den kvot med Adapto-resor de kan utnyttja varje år. För att beställa en sådan service kan användarna ringa tjänsten mobiliteit.lu på 2465-2465, eller göra en bokning med mobilappen adapto.lu genom att välja "Elections/Wahlen".

lösenord (via SMS). Inga andra formaliteter krävs ⁽⁸⁸⁾. I presidentvalet 2022 kunde franska utlandsväljare rösta via internet under fem dagar i följd. Europa- och utrikesministeriet lade på sin webbplats ut en rad frågor och svar specifikt om röstning via internet.

År 2023 använde sig Tyskland av röstning via internet i sitt socialpolitiska val: en omröstning där man väljer rådet som har tillsyn över de nationella sjuk- och pensionsförsäkringsfonderna. Omkring 22,3 miljoner personer hade möjlighet att rösta antingen via internet eller med traditionella postvalesdlar under en 51 dagar lång röstningsperiod ⁽⁸⁹⁾.

Fullmaktsröstning används i Belgien, Frankrike, Nederländerna och Polen. I Belgien och Polen finns fullmaktsröstning tillgängligt för väljare som inte kan ta sig till en vallokal pga. vissa sjukdomar eller åkommor, dålig hälsa eller hög ålder. Detta kan även innefatta personer med funktionsnedsättning. I Frankrike och Nederländerna kan alla väljare rösta med fullmakt. Svenska väljare kan rösta med bud, så att en annan person transporterar rösten som väljaren gjort i ordning till vallokalen.

7.6. Tillgång till tvistlösning i valfrågor

Många medlemsstater har gjort särskilda arrangemang för hur personer med funktionsnedsättning ska kunna få tillgång till rättssystemet. Det kan t.ex. vara att ge information i tillgängliga format, eller att ge tillgång till specialformat, däribland digitala metoder för att lämna in klagomål ⁽⁹⁰⁾. I tillgång till tvistlösning i valfrågor ingår även att se till att det finns mekanismer för att inge klagomål och att lokalerna för utfrågningar eller resolutioner också är tillgängliga.

Rumänien har, som en del i sin nationella strategi för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, åtagit sig att ge ut mallar i tillgängliga format för ansökningar och klagomål som gäller valrättigheter. Litauen har infört ett tillgängligt informationssystem för hantering av valtviser, som väljare kan använda för att lämna in klagomål. I Spanien kan väljarna lämna klagomål på vallokaler som inte följer de juridiska kraven på tillgänglighet. I Irland har ordförandena för valnämnderna hand om alla frågor som kan uppstå kring lokalernas tillgänglighet, och de är ansvariga för att ordna evenemang kring val i varje valkrets.

7.7. Insamling av uppgifter om deltagande i val för personer med funktionsnedsättning

För att kontrollera hur pass väl det fungerar för medborgare med funktionsnedsättning att utöva sina valrättigheter, är det viktigt att samla in statistik om deras deltagande i val. Det kan vara till hjälp för att utvärdera de åtgärder som

⁸⁸ [Présentation du vote par internet. Ministère de l'Europe et des Affaires étrangères.](#)

⁸⁹ [Online Voting Powers Social Elections in Germany.](#)

⁹⁰ [The 2022 EU Justice Scoreboard \(resultattavlan för rättskipningen i EU\).](#)

finns för personer med funktionsnedsättning, och kan leda till effektivare lösningar. På samma sätt är det användbart med uppdelade uppgifter om funktionsnedsättningar som underlag för EU:s och de olika ländernas informationskampanjer, så att de når ut och fungerar bättre.

De registreringsprocesser som används i val, däribland att registrera väljare, registrera kandidater, bevilja tillgång till särskilda röstningsförfaranden eller dokumentera väljares närvaro i vallokalerna, kan vara ett tillfälle för myndigheterna att få in information om i vilka valkretsar det bor väljare med funktionsnedsättning, hur många de är i varje valkrets och vad för slags anpassningar de behöver för att kunna delta på lika villkor som andra väljare.

Genom att samla in statistiska uppgifter uppdelade efter typ av funktionsnedsättning, eller genomföra undersökningar av många faktorer kring personer med funktionsnedsättning och tillgänglighet i vallokalerna, kan valmyndigheterna fördela sina resurser mer effektivt. Genom att sammanföra resurser och uppgifter från alla relevanta myndigheter, och då även kombinera statistisk information med administrativa uppgifter om funktionsnedsättning och inkludering, får man en mer korrekt bild av vad för stöd personer med funktionsnedsättning behöver för att utöva sina valrättigheter ändamålsenligt.

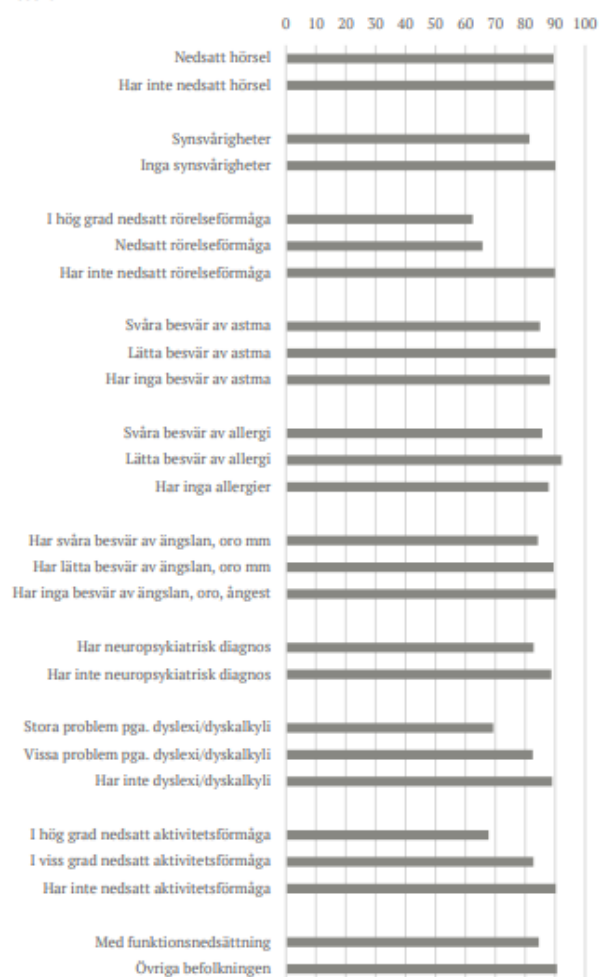
All behandling av personuppgifter måste ske i fullständig överensstämmelse med den allmänna dataskyddsförordningen. Hälsouppgifter, som personuppgifter om funktionsnedsättning, är en särskild kategori av personuppgifter som har särskilt skydd enligt den förordningen.

Exempelvis sammanställer Rumänien uppgifter om valdeltagandet för personer med funktionsnedsättning genom att jämföra antalet personer som har en intygad funktionsnedsättning med antalet väljare. Detta bygger på ett formaliserat avtal mellan den permanenta valmyndigheten och den nationella myndigheten för rättigheter för personer med funktionsnedsättning, och det säkerställer att dataskyddskraven följs.

Sverige samlar in statistiska uppgifter om valdeltagandet för personer med funktionsnedsättning (visas på bilden nedan).

Valdeltagande i riksdagsvalet 2018 efter typ av funktionsnedsättning.
Nedsatt hörsel
Har inte nedsatt hörsel
Synsvårigheter
Inga svårsvårigheter
I hög grad nedsatt rörelseförmåga
Nedsatt rörelseförmåga
Har inte nedsatt rörelseförmåga
Svåra besvär av astma
Lätta besvär av astma
Har inga besvär av astma
Svåra besvär av allergi
Lätta besvär av allergi
Har inga allergier
Har svåra besvär av ängslan, oro mm
Har lätta besvär av ängslan, oro mm
Har inga besvär av ängslan, oro mm
Har neuropsykiatrisk diagnos
Har inte neuropsykiatrisk diagnos
Stora problem pga. dyslexi/dyskalkyli
Vissa problem pga. dyslexi/dyskalkyli
Har inte dyslexi/dyskalkyli
I hög grad nedsatt aktivitetsförmåga
I viss grad nedsatt aktivitetsförmåga
Har inte nedsatt aktivitetsförmåga
Med funktionsnedsättning
Övriga befolkningen

Diagram 7.3. Valdeltagande i riksdagsvalet 2018 efter typ av funktionsnedsättning. Procent

Åtskilliga medlemsstater, t.ex. Ungern och Spanien, samlar in uppgifter om väljare som begär tillgång till särskilda röstningsarrangemang. Sedan 2016. Litauen har drivit ett elektroniskt register över personer med rätt att rösta hemifrån, inklusive väljare med funktionsnedsättning och väljare över 70 år. I Luxemburg är det särskilt relevant att samla in sådana uppgifter, då det är obligatoriskt att delta i val för alla registrerade väljare fram till 75 års ålder. Luxemburg genomför också undersökningar för att samla in uppgifter om flera olika faktorer kring personer med funktionsnedsättning och tillgängligheten vid val.

7.8. Övervakning och bedömning av valens tillgänglighet

Under perioden efter ett val brukar man titta på hur det gått med att åstadkomma smidiga och trovärdiga val, och utvärdera hur väl reglerna genomfördes och resurserna användes. Flera medlemsstater (Litauen, Rumänien och Sverige) kräver särskilt att valmyndigheterna utvärderar hur valprocessen genomfördes. Irlands nya valkommission har ett lagstadgat uppdrag att utföra efterhandsgranskningar efter valen. Vid dessa granskningar ska det undersökas hur valnämndsordförandena och de vallokalsansvariga (som har tillsyn över vallokalerna) hjälper till med att underlätta för blinda, oförmögna och icke-läskunniga att rösta i vallokalerna. Spanien utformar

frågeformulär för att utvärdera efter varje valprocess hur väl valen efterlever tillgänglighetskraven och tillgänglighetsrapporterna. Landet utser tillgänglighetshandläggare för valen i varje statlig delegation (19) och underdelegation (52), och dessa har ansvar för tillgängligheten i varje valprocess, fungerar som utfrågare av inrikesministeriet och utför snabba uppföljningar av alla incidenter som gäller valens tillgänglighet. Nederländerna utför liknande bedömningar och eftervalsundersökningar. I Nederländerna kan väljarna använda hetlinjen "Obegränsad röstning" (*Meldpunt Onbeperkt Stemmen*) för att rapportera positiva eller negativa erfarenheter och komma med förslag på hur valen ska bli mer tillgängliga.

I Frankrike övervakas valens tillgänglighet under valets gång och bedöms efteråt. Övervakningen under valet utförs av ett oberoende organ, det nationella konsultativa rådet för personer med funktionsnedsättning, och av organisationer i det civila samhället. Deras bedömningar publiceras på internet ⁽⁹¹⁾. Efter valet bedömer inrikesministeriet, som ansvarar för att arrangera valen, och den nationella kommittén för personer med funktionsnedsättning tillsammans med civilsamhällesorganisationer och de politiska partierna vad som fungerade i valorganisationen och vad som kan förbättras till nästa val.

Kommissionen utfärdar också en rapport efter varje val till Europaparlamentet, där man även tar upp problemen för personer med funktionsnedsättning.

8. Slutliga överväganden

Jämlikhet och icke-diskriminering samt integrering av personer med funktionsnedsättning är grundläggande värden för EU och utgör sådana grundläggande rättigheter som föreskrivs i EU:s stadga om grundläggande rättigheter. För att främja en jämlikhetsunion lade kommissionen i mars 2021 fram en ny ambitiös strategi för rättigheter för personer med funktionsnedsättning för 2021–2030. Strategin har som syfte att underlätta tillvaron för personer med funktionsnedsättning, och där ingår att säkerställa att de kan delta i val på samma villkor som andra.

Medlemsstaterna har allt mer erkänt och tagit upp betydelsen av att medborgare med funktionsnedsättning får likvärdig tillgång till val, och EU har samtidigt också antagit åtskilliga rättsakter och standarder om tillgänglighet som kan vara till nytta som referenser när man införlivar tillgänglighetsaspekter i olika skeden av valprocesserna.

Denna vägledning för god valseed har utarbetats för att medlemsstaterna lättare ska kunna utbyta god praxis och sakkunskap, och mer allmänt som stöd för dem i deras insatser för att medborgare med funktionsnedsättning ska kunna utöva sina valrättigheter ändamålsenligt.

⁹¹ [Observatoire de l'accessibilité des campagnes électorales et des scrutins de 2022](#).

Bland de viktiga åtgärder som medlemsstaterna vidtagit finns följande ⁽⁹²⁾:

- Metoder för förtidsröstning och alternativa röstningsförfaranden, däribland personlig förtidsröstning, poströstning, röstning via internet, mobil röstning, röstning utanför vallokalen, byte eller fritt val av vallokal, assisterad röstning med en person som väljaren väljer fritt.
- Särskilda röstningsarrangemang så att personer som vistas på boende- eller långtidsvårdinstitutioner eller sjukhus eller som inte kan lämna sina hem inte förlorar sin rösträtt. Här ligger tonvikten särskilt på slutna boendeinstitutioner.
- Att tillgängliggöra en stor uppsättning av assisterande verktyg som punktskrift, QR-koder, storstil, ljudguider och lättlästa guider, kuvert med punktskrift, taktilltryck, förstoringsglas, extra belysning, skrivhjälpmedel och stämplor.
- Standarder för att tillhandahålla mänsklig support, genom telefon eller teckenspråkstolkning, och tillgänglig transport till vallokalen.
- Förenklade förfaranden för att begära anpassningsåtgärder.

Det skulle kunna ges mer stöd till metoder inriktade på att säkerställa att personer med funktionsnedsättning kan rösta oberoende och hemligt, t.ex. genom att använda en punktskriftsmall som kan läggas över valsedeln när man lägger sin röst. Detta skulle kunna komplettera metoder där väljare kan få assistans av någon annan med att lägga sin röst.

Nationella myndigheter kan också överväga att ta ytterligare hänsyn även till de särskilda behoven hos medborgare som lever med psykiska besvär som kan påverka deras röstande, däribland depression och ångest, såväl långvarig som tillfällig ⁽⁹³⁾.

Tillgänglighet handlar om mer än bara praktiska åtgärder. Det innefattar hela den sociala miljö där man deltar i valprocessen. Om denna företeelse behövs det mer forskning. Man kan också överväga ytterligare arbete och politiska åtgärder beträffande hur personalen i vallokalerna kan stödja medborgare med funktionsnedsättning (förutom genom att hjälpa dem på begäran) och hur de kan skapa en inkluderande miljö. Ett exempel är språkvägledning (vilket lyfts fram i Frankrikes vägledning till media), när man kommunicerar med medborgare med funktionsnedsättning som är väljare eller kandidater. Vidare finns det åtgärder för att skapa en social miljö till stöd för det politiska deltagandet, särskilt för politiska kandidater ⁽⁹⁴⁾, och det går att skapa nätverk, mentorssystem och kontaktpunkter där medborgare med funktionsnedsättning får information om möjligheterna och stöd i sitt valdeltagande.

Det är också viktigt med ett tydligt språk och tillgängligt kommunikationsmaterial för att bekämpa felaktig information och desinformation, då personer med funktionsnedsättning kan vara särskilt riskutsatta. Covid-19-pandemin medförde

⁹² De flesta av åtgärderna är fördelaktiga för alla grupper och deras tillgång till val, däribland äldre.

⁹³ Se t.ex. Irlands senaste valreforms lag (2022).

⁹⁴ Se Rumäniens förslag till lagändringar för att tillhandahålla ekonomiskt stöd.

ändringar av röstningsförfarande, t.ex. användning av alternativ med poströstning eller distansröstning, och det kan ha gjort att det utvecklats metoder som gynnar tillgängligheten vid val för personer med funktionsnedsättning.

Man skulle ytterligare kunna utveckla informationskampanjer och andra medvetandehöjande åtgärder kring dessa personers valrättigheter så att den allmänna kunskapen ökar bland valfunktionärer, valobservatörer, politiska partier och allmänheten. Det finns en viss grad av medvetenhet i officiella dokument, som i många fall innehåller vägledning i hur man använder särskilt språk och särskilda kategorier – även vägledning för valarrangörer, vilket tycks vara prioriterat. Där ingår det att ge information om vilka slags funktionsnedsättningar som ingår i kategorin "medborgare med funktionsnedsättning" och utveckla den informationen i samarbete med organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning (detta görs i Belgien, Lettland och Finland).

Ändamålsenliga utbildningskurser omfattar sådana aspekter som att ge en översikt av valrättigheterna för personer med funktionsnedsättning, tillgängliga röstningsmetoder och lokaler, rimliga anpassningsåtgärder för funktionsnedsättning, hur dessa väljare kan få stöd samt planer för oförutsedda händelser om det uppstår problem. I utbildningen kan det också ingå diagnostik för egenbedömning, testning och certifiering, för att upptäcka kunskapsluckor eller dålig förståelse av informationen. Ett bra exempel på detta kommer från Danmark, där valfunktionärerna (och andra) får göra ett quiz för att kontrollera hur bra de kan informationen.

Närhelst det är möjligt kan de åtgärder som införs säkerställa att medborgare som lever med funktionsnedsättning kan ta del av val på ett sätt som är så likställbart som möjligt med hur det är för andra medborgare. Det kan omfatta mer än att bara möjliggöra tillgänglighet i någon form. Ett exempel är att ha en automatisk röstlängd (vilket de flesta medlemsstater har), så att man inte måste "välja aktivt" att rösta, eller förenklade registreringsförfaranden som i Irland. Vidare kan man ombesörja fler tillgänglighetsåtgärder i vallokaler hellre än alternativa röstningsformer (som poströstning) som inte i samma grad ger en känsla av delaktighet i det offentliga livet. Detta kan också innebära att man återskapar en vallokalsstämming i andra miljöer, t.ex. när medborgare med funktionsnedsättning som bor på assisterat boende kan rösta på en bestämd dag i sin egen miljö (t.ex. de "slutna vallokalerna" i Polen).

De nuvarande datauppsättningarna täcker inte specifikt de problem som medborgare med funktionsnedsättning kan få med att utöva sina valrättigheter. Genom att samla in mer statistisk information om medborgare med funktionsnedsättning (som i Sverige och Rumänien) kan myndigheterna få en bättre uppfattning om hur valen kan upplevas på olika sätt beroende på funktionsnedsättningsvarianter och hur man kan använda den informationen för att gemensamt utforma forskningsprojekt där datainsamlingen skräddarsys efter dem. Ett exempel är att ta fram pilotprojekt med nya röstverktyg/röstteknik där medborgare med olika tillgänglighetsbehov är med och utforskar möjliga oavsiktliga konsekvenser eller ouppfyllda behov. Man kan också utforma kvantitativa instrument där det går att sammanställa och analysera resultat utifrån olika typer av funktionsnedsättning, och använda kvalitativa forskningsresultat som ger djupgående insikter i personers erfarenheter, så att man får en bättre

uppfattning om hur de vill delta i det offentliga och politiska livet. All behandling av personuppgifter för statistiska ändamål måste ske i full överensstämmelse med den allmänna dataskyddsförordningen.

För att effektivt tillgodose medborgare med funktionsnedsättning och deras behov i valsammanhang kan man använda standardåtgärder för att bedöma både i hur hög grad det råder ojämlikhet i tillträdet till röstningen och hur bra eventuella lösningar fungerar för att minska den ojämlikheten.

Det skulle kunna hållas samråd med organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning när man tar fram åtgärder i syfte att stödja dessas valdeltagande.

Kommissionen kommer i december 2024 att utfärda rekommendationer som tar upp inkluderande och motståndskraftiga valprocesser i unionen, däribland åtgärder för att främja tillgänglighet vid val för personer med funktionsnedsättning.

Fler diskussioner på ämnet val som är inkluderande för personer med funktionsnedsättning kommer att hållas inom ramen för det europeiska valsamarbetsnätverket.

Bilaga 1 – Ram för att personer med funktionsnedsättning ska kunna få tillträde till val

När?	Vad?
Före valen	<ul style="list-style-type: none"> - Utarbeta handlingsplaner för funktionsnedsättning, däribland checklistor för tillgängliga val, och låt organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning delta i arbetet med dessa planer. - Se till att personer med funktionsnedsättning har tillgång till valinformation, med många och tillgängliga metoder och format. - Se till att valmyndigheternas webbplatser är tillgängliga. - Hålla medvetandehöjande aktiviteter och utbildningsaktiviteter, även i samarbete med organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning. - Välja vallokaler som är tillgängliga, och använd då även checklistorna som tagits fram tillsammans med organisationerna som företräder personer med funktionsnedsättning. - Utforma valedlar så att de är lättlästa, och använd assisterande verktyg. - Utforma vallokalerna tillgängligt, mer än bara rent fysiskt. - Se till att röstningsmaskinerna är försedda med programvara som det går lätt att införliva tillgänglighetsfunktioner i. - Utforma valskärmar och valurnor som är tillgängliga för ett brett spann av väljare. - Köpa in verktyg som förbättrar tillgängligheten, t.ex. förstoringsglas,

När?	Vad?
	<p>lampor, taktila mallar och/eller punktskriftsmallar för valsedlar, taktila dekaler för valurnor, greppvänliga pennor, stora utskrifter, ljudfiler (t.ex. daisy ⁽⁹⁵⁾), videofiler med fullständig transkription, bildtexter, teckenspråkstolkning.</p> <ul style="list-style-type: none"> - Tillhandahålla kompletterande röstningsmetoder och andra specifika arrangemang, däribland post- och internetröstning, förtidsröstning, mobil röstning, röstning utanför vallokalen, fullmaktsröstning samt möjlighet att välja annan vallokal. - Lägga in hänsyn till funktionsnedsättning i manualerna för valfunktionärer. - Ha samråd med organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning i samband med att valregler tas fram, och låt dem vara med och utarbeta uppförandekoder, inklusive inkluderande metoder för att sammanställa kandidatlistor.
Under val	<ul style="list-style-type: none"> - Ge utbildning till valfunktionärer om hur de kan hjälpa personer med funktionsnedsättning i röstningsprocessen. - Öka medvetenheten bland valmyndigheter och andra relevanta myndigheter. - Sprida valinformation med många olika tillgängliga medel och format. - Göra valdebatter och valevenemang tillgängliga. - Stödja tillgängligheten för politisk reklam, däribland i samarbete med organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning, och ge utbildning till medieleverantörer. - Stödja kandidater med funktionsnedsättning, däribland genom att tillhandahålla teckenspråkstolkare, och hålla debatter i tillgängliga format. - Hjälpa personer med funktionsnedsättning att delta som valfunktionärer, däribland genom att ge tillgång till teckenspråkstolkning. - Stödja väljarnas deltagande, däribland genom att ordna med röstningsassistans från en person som de själva väljer och införa principer om förtur. - Meddela valresultaten i tillgängliga format. - Säkerställa att tvistlösningsförfaranden i samband med val är tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. - Ge stöd till personer med funktionsnedsättning med att observera val, och observera valens tillgänglighet.
Efter val	<ul style="list-style-type: none"> - Samla in uppgifter om valdeltagandet bland personer med funktionsnedsättning. - Utvärdera tillgängligheten vid val och låta organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning delta i sådan utvärdering. - Se över juridiska, institutionella och administrativa hinder.

⁹⁵ [European Inclusive Publishing Forum](#).

När?	Vad?
	<ul style="list-style-type: none"> - Se över tillgängligheten för webbplatser om val, däribland i samarbete med organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning. - Offentliggöra resultaten av utvärderingen i tillgängliga format. - Förenkla, automatisera och ge tillgång till de olika förhandsregistreringsprocesserna, inklusive att registrera sig som väljare, begära anpassningsåtgärder och som person med funktionsnedsättning få tillgång till de handlingar man behöver. - Stärka samarbetena mellan valmyndigheterna, organisationer som företräder personer med funktionsnedsättning och andra berörda parter, för att behandla de luckor som påträffas i fråga om valmiljöns allmänna tillgänglighet.

Bilaga 2 – Exempel på checklista för att bedöma vallokalers tillgänglighet

a) Estland

Bedömda kriterier	Ja	Nej
Kollektivtrafik och parkering		
Byggnaden där vallokalen finns går att nå med kollektivtrafik		
Byggnaden har parkeringsplatser för rörelsehindrade		
Fri väg till byggnadens huvudentré från parkeringsplatsen		
Väg fram till och ingång till byggnaden		
Vägarna fram till byggnaden och huvudentrén är skyltade		
Ingången till byggnaden är tillgänglig via ramp		
Rampen har ledstång och ett jämnt halksäkert underlag		
Rampen är tillräckligt bred (minst 1,1 m)		
Rullstolsburna kan själva ta sig över tröskeln i dörröppningen in till byggnaden		
Byggnadens ytterdörr öppnas automatiskt eller är lätt att öppna		
Ytterdörren är öppen, dvs. dörren är inte låst eller behöver ingen porttelefon för att öppnas		
Väg fram till själva vallokalen inne i byggnaden		
Vallokalen är på samma våning som byggnadens huvudentré		
Vallokalen (om den inte är på samma våning som huvudentrén) är tillgänglig med hiss eller ramp		
Vägen från huvudentrén till vallokalen är tillräckligt bred (minst 1,5 m)		
Vägen fram till vallokalen är fri från hinder, däribland trösklar, som försvårar tillgängligheten med rullstol		
Dörrarna inne i byggnaden öppnas automatiskt eller är lätta att öppna		
Vägen fram till vallokalen är skyltad		
Inomhusutrymmena inne i byggnaden är tillräckligt belysta		
Rörlighet i vallokalen		
Det finns tillräckligt med manövreringsutrymme för rullstolar och andra rörlighetshjälpmiddel i vallokalen		
Vallokalen har platser för väljare som behöver vila		
Vallokalen är tillräckligt belyst		

b) Finland ⁽⁹⁶⁾

Ankomsten till vallokalen	Ja	Nej
Ligger vallokalen invid goda trafikförbindelser och finns det en hållplats för kollektivtrafiken nära vallokalen?		
Finns det nära entrén ett ställe där skjutstrafiken (bl.a. tillgänglighetsanpassad taxi) kan stanna?		
Finns det med tillgängliga parkeringsplatser (3 600 mm bred och 5 000 mm lång) i närheten av vallokalen?		
Är gångvägen som leder till entrén guidad?		
Är gångvägen som leder till entrén lätt att upptäcka och har en jämn, fast och halkfri yta?		
Är gångvägens lutningar högst 5 % (1:20)?		
Entrén		
Har tillgängliga gångvägar på vallokalen tydliga och lättlästa skyltar?		
Har passagerna bredvid trappan en ramp med en lutning på högst 8 % och bredden minst 900 mm?		
Har trappor och ramper ledstänger på vardera sidor?		
Finns det framför ytterdörren en avsats på minst 1 500 mm x 1 500 mm?		
Finns det på den sida där ytterdörren öppnas minst 400 mm fritt utrymme, som den som använder rullstol behöver för att öppna dörren?		
Är dörröppningens bredd minst 850 mm och tröskelns höjd högst 20 mm?		
Öppnar sig dörren automatiskt eller är den annars lätt att öppna (den kraft som behövs för att öppna dörren får vara högst 10 N dvs. 1 kg)?		
Har entrémattan eller skrapgallret i entrén högst 10 mm x 30 mm glipor och orsakar mattan inte en nivåskillnad som är högst 20 mm?		
Är vindfånget minst 1 500 mm x 1 500 mm, om båda dörrar öppnas utåt från vindfånget?		
Är vindfånget minst 1 500 mm brett och 2 300 mm djupt, om en av dörrarna öppnas inåt vindfånget?		
Vallokalen		
Finns det i vallokalen minst en valskärm där man kan fylla i röstsedeln sittandes vid bordet?		
Finns det benutrymme (bredd minst 800 mm, djup minst 600 mm och höjd minst 670 mm) under valskärmens bord (höjden 750–800 mm)?		
Eller finns det på vallokalen höjjusterbara bord?		
Är belysningen i röstningsbåsen bländfri och tillräcklig (500–750 lux på bordsytan)?		
Finns det sittplatser på vallokalen så att väljarna vid behov kan vila?		
Finns det på förhandsvallokalen och vallokalen på valdagen en person som utsetts till valbiträde?		
Om det bland valfunktionärerna finns personer som använder hjälpmedel, ska det finnas toalett, som är lämpliga för användare av		

⁹⁶ [Invalidiliitto, "Äänestyspaikkojen esteettömyyden tarkistuslista".](#)

Ankomsten till vallokalen	Ja	Nej
rullstol.		

Bilaga 3 – Exempel på allmänna rekommendationer för personal i vallokaler

Spanien

Som medarbetare i en vallokal ska du tänka på att personer med funktionsnedsättning är oberoende och självständiga och måste behandlas som sådana.

Uppträd naturligt och respektfullt. Ta inte för givet att någon behöver hjälp bara för att hen har en funktionsnedsättning. Om omgivningen är tillgänglig brukar personer med funktionsnedsättning klara sig utan svårighet.

Använd ditt sunda förnuft och gå efter principen om jämlikhet och icke-diskriminering.

Fråga om du kan hjälpa till endast om väljaren med funktionsnedsättning ser ut att behöva det. Om hen tackar ja frågar du specifikt vad du kan göra innan du gör något.

Om väljare med funktionsnedsättning begär det, och bara då, kan en representant för administrationen eller säkerhetspersonalen ledsaga väljaren till rätt vallokal från entrén.

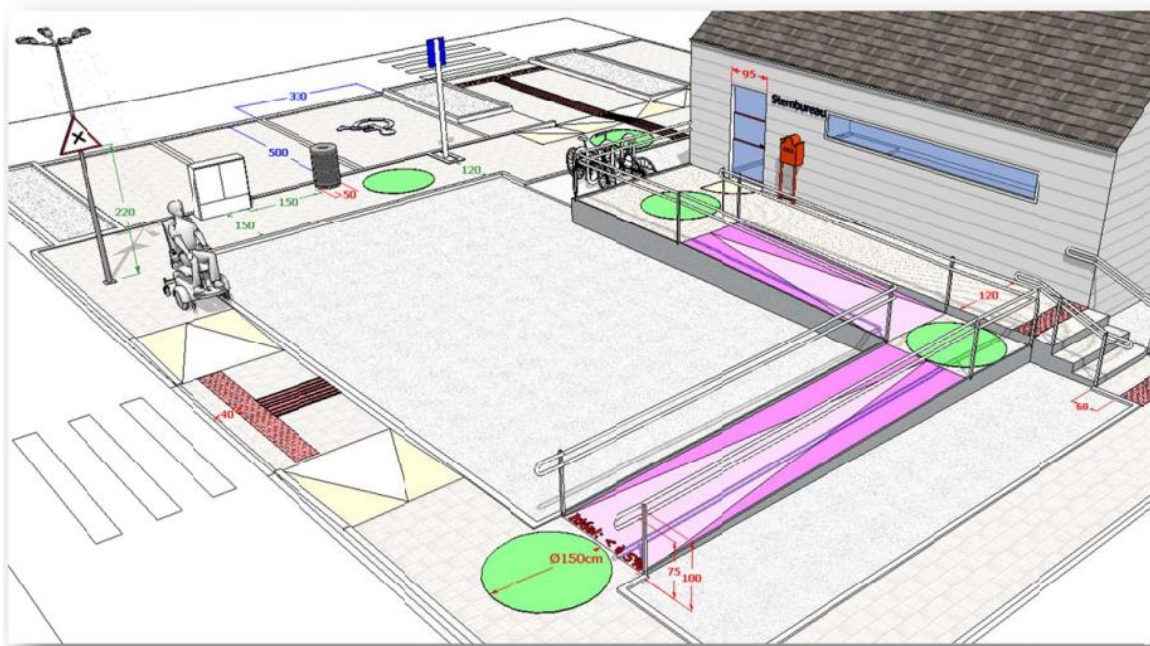
När du kommunicerar med hörselskadade ska du tala rakt framåt och inte röra på huvudet. Tala inte bakifrån, nedhukad eller medan du skriver. Skrik inte utan tala bara normalt, i din normala samtalstakt, utan att ha något i munnen, och se till att ditt ansikte syns. Använd vid behov skrift eller naturliga gester, eller påkalla uppmärksamhet med en lätt klapp på armen.

Synskadade väljare kan du erbjuda att stödja sig på din arm. Anpassa i så fall din hastighet efter deras och var uppmärksam på omgivningen så att de kan gå bekvämt.

Ledarhundar och hjälphundar för personer med funktionsnedsättning är alltid tillåtna. De måste stanna hos sin ägare och får inte störas eller distraheras.

Kontrollera alltid att personen med funktionsnedsättning har förstått vad du försöker förmedla.

Bilaga 4 – Exempel på hur man ordnar tillträde till vallokaler ⁽⁹⁷⁾

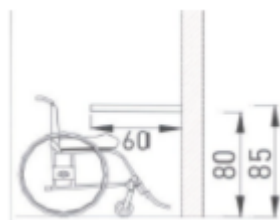
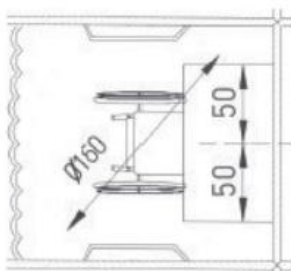
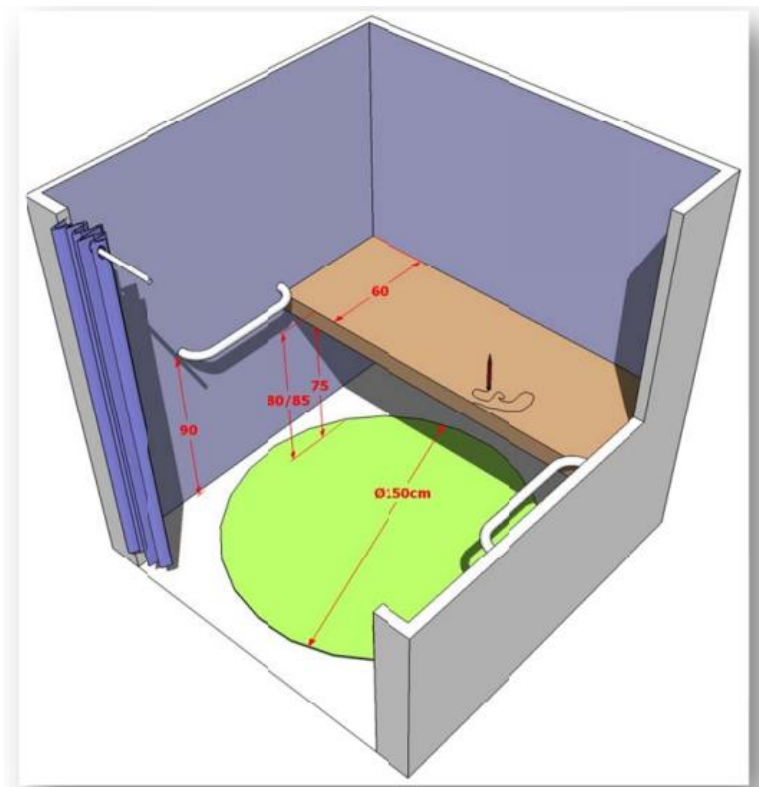
Bilaga 5 – Exempel på hur man utformar en tillgänglig vallokal ⁽⁹⁸⁾

⁹⁷ [Accessibilité des bureaux de vote.](#)

⁹⁸ [Accessibilité des bureaux de vote.](#)

Bilaga 6 – Exempel på anpassade valskärmar ⁽⁹⁹⁾

Bilaga 7 – Funktionsnedsättningskoncept som används av medlemsstater i samband med val

Medlemsstaterna har olika sätt att hantera konceptet funktionsnedsättning i samband med val. Detta är ibland kopplat till hur de definierar vem som har rätt att rösta och

⁹⁹ [Accessibilité des bureaux de vote.](#)

kandidera i val, eller hur de definierar vem som är behörig att använda vissa röstningsarrangemang. Medlemsstaterna kan också hänvisa till funktionsnedsättning i andra sammanhang, såsom sociala och grundläggande rättigheter, som kan vara relevanta i samband med val.

Flera medlemsstater använder funktionsrelaterade definitioner som återger väljarnas förmåga att utöva sin rätt att rösta på egen hand. Österrike definierar som väljare med funktionsnedsättning de personer som behöver skälig assistans med att fylla i en officiell valsedel, oavsett om det är med hjälp av en annan person eller vissa hjälpanordningar som mallar. Tjeckien nämner funktionsnedsättning som ett av kriterierna för att ge assistans eller annat särskilt stöd till väljare. Danmark nämner personer med funktionsnedsättning i samband med olika röstningsalternativ som finns för väljare som inte kan rösta i vallokal eller i just den vallokal de är tilldelade. På samma sätt vidtar Estland åtgärder för väljare som inte kan uttrycka det val de vill göra på en valsedel eller i vallokalen pga. en fysisk funktionsnedsättning. Spanien tillämpar en mer nyanserad metod, då man vidtar åtgärder för olika typer av funktionsnedsättning, antingen fysisk (hörsel- eller synskada) eller intellektuell sådan ⁽¹⁰⁰⁾.

I Kroatien behövs en bedömning av funktionsnedsättning (fysisk funktionsnedsättning som blindhet, nedsatt syn, skada på de övre extremiteterna eller andra nedsättningar som förhindrar väljaren från att rösta självständigt) endast om en persons förmåga att rösta självständigt kan ifrågasättas.

Ungern definierar väljare med funktionsnedsättning som väljare som har en sensorisk förmåga, särskilt syn och hörsel, som är avsevärt begränsad eller saknas helt, eller som har avsevärt begränsad eller ingen rörelseförmåga eller mental kapacitet, eller som har avsevärt begränsad kommunikationsförmåga, och som därför har en permanent nackdel när det gäller att delta aktivt i samhällslivet.

Lettland nämner väljare med fysisk funktionsnedsättning som inte kan ta sig till vallokalen. Nederländerna nämner väljare med fysisk funktionsnedsättning i sitt krav på att vallokaler ska utrustas så att väljare med fysisk funktionsnedsättning så långt som möjligt kan lägga sin röst själva eller få hjälp av en medarbetare i vallokalen.

Portugal har en skyldighet att tillhandahålla prioriterade tjänster till personer med funktionsnedsättning, vilket gäller alla offentliga och privata organisationer som tillhandahåller personliga tjänster till allmänheten, och där definieras en person med funktionsnedsättning eller oförmåga som någon som pga. medfödd eller förvärvad förlust eller försämring av kroppsfunktioner, inklusive psykologiska funktioner, har särskilda svårigheter som i kombination med miljöfaktorer begränsar eller hindrar personens aktivitet och deltagande på samma villkor som andra och som har en grad av oförmåga på minst 60 %, erkänd i ett universellt intyg ⁽¹⁰¹⁾. Portugal ger väljare med funktionsnedsättning prioriterad behandling eller assistans i vallokalen. En

¹⁰⁰ I Spanien ändrades 2018 artikel 3 i vallagen.

¹⁰¹ Lagdekret nr 58/2016 av den 29 augusti.

väljare som är drabbad av en påtaglig sjukdom eller fysisk funktionsnedsättning, och som man i vallokalen märker inte kan utföra de nödvändiga momenten för att rösta, röstar ledsagad av en annan väljare som han/hon själv väljer, och som garanterar att rösten motsvarar väljarens vilja och har absolut tystnadsplikt. Om man i vallokalen anser att sjukdomen eller den fysiska funktionsnedsättningen inte är påtaglig, krävs det att väljaren uppvisar ett intyg på omöjligheten att rösta, utfärdat av läkare som utövar hälso- och sjukvårdsmyndighets befogenhet i kommunen, och autentiserat med stämpel från vårdgivaren. Av denna anledning måste hälso- och sjukvårdsinrättningarna vara öppna på valdagen under den tid då vallokalerna är det. Utan att det påverkar vallokalens slutsatser om röstens tillåtlighet kan vem som helst av dess personal eller delegater från de politiska partierna eller koalitioner lämna in en skriftlig protest. Synskadade väljare kan om de så önskar be vallokalen om en valsedel med punktskrift, så att de själva kan utföra den rättsligt föreskrivna röstningsproceduren. Som personer som inte kan rösta kategoriseras i vallagen endast personer med svår psykosocial funktionsnedsättning som är intagna på en psykiatrisk klinik eller har förklarats ha en sådan nedsättning av en läkarnämnd. Personer som påtagligt uppvisar en allvarlig psykisk nedsättning, även om de inte är registrerade med detta, och som är intagna på en psykiatrisk institution eller har förklarats ha en sådan nedsättning av en läkarnämnd, samt personer som fråntagits sina politiska rättigheter genom ett slutligt domstolsbeslut, har ingen aktiv rättskapacitet.

Slovenien nämner ett antal funktionsnedsättningar i sin vallag och fastställer de röstningsalternativ som finns att tillgå för väljarna.

Andra medlemsstater anknyter av olika skäl inte begreppet specifikt till valdeltagande och använder allmängiltiga definitioner eller definitioner som fastställts för andra rättsliga syften. För Grekland är det kopplat till social trygghet och till landets kommande nationella handlingsplan för personer med funktionsnedsättning, funktionsnedsättningsregistret och det digitala intyget om funktionsnedsättning. Frankrike använder en bred definition av funktionsnedsättning, som definieras som varje begränsning av aktivitet eller begränsning av deltagande i samhället som en person upplever i sin omgivning pga. en avsevärd, långvarig eller permanent nedsättning av en eller flera fysiska, sensoriska, mentala, kognitiva eller fysiska funktioner, en multipel funktionsnedsättning eller en funktionsnedsättande hälsoåkomma. Irland använder i samband med val en definition som i hög grad är hämtad från UNCRPD:s, och som anger att funktionsnedsättning innebär en avsevärd begränsning av en persons förmåga att utföra ett yrke, affärsverksamhet eller sysselsättning i staten eller delta i statens samhälls- eller kulturliv pga. en bestående fysisk, sensorisk, psykiskt hälsorelaterad eller intellektuell nedsättning.

Litauen definierar funktionsnedsättning som en långsiktig försämring av hälsa och social delaktighet samt minskad aktivitet pga. rubbning av en persons kroppsstruktur och kroppsfunktioner och samverkan mellan negativa miljöfaktorer. Med början 2024 kommer denna definition att ändras, så att funktionsnedsättning då innebär en långvarig funktionsförsämring (medfödd och/eller förvärvad) som pga. miljöfaktorer förhindrar någon från att fullständigt och ändamålsenligt delta i samhället på samma villkor som andra personer. Luxemburg använder definitionen från FN-konventionen.

I Rumänien ingår inte begreppet funktionsnedsättning i vallagen som sådan, utan i den särskilda lagstiftningen om rättigheter för personer med funktionsnedsättning. Den bygger på FN-konventionens koncept där personer med funktionsnedsättning definieras som personer vars sociala miljö inte är anpassad efter deras fysiska, sensoriska, psykiska, mentala och/eller tillhörande nedsättningar, och fullständigt förhindrar eller begränsar deras möjligheter att få samma tillgång till samhällslivet, så att det krävs skyddsåtgärder till stöd för deras sociala integration och inkludering. I lagen om presidentval nämns också personer med nedsatt rörlighet, vilket omfattar personer med fysisk funktionsnedsättning, som måste kunna rösta i alla tillgängliga vallokaler.

Belgien definierar inte funktionsnedsättning och skiljer inte mellan psykisk eller fysisk funktionsnedsättning. Tyskland har en rättslig ram som är referenspunkt för all politik kring funktionsnedsättning. I Sverige finns det inga särskilda kriterier som definierar vad funktionsnedsättning är, eftersom olika slags funktionsnedsättning berör personer i olika situationer.

Bilaga 8 – EU-lagstiftning och EU-standarder som är relevanta för tillgänglighet vid val för personer med funktionsnedsättning

I direktiv (EU) 2019/882⁽¹⁰²⁾ (den europeiska rättsakten om tillgänglighet) om **tillgänglighetskrav för produkter och tjänster** främjas ett fullt och effektivt deltagande på lika villkor genom att förbättra tillgången till konventionella produkter och tjänster som genom sin ursprungliga utformning eller senare anpassning tillgodoser de särskilda behoven hos personer med funktionsnedsättning. I bilaga I till detta direktiv beskrivs de särskilda tillgänglighetskraven för produkter och tjänster. Bilaga II innehåller exempel på praktiska lösningar som hjälper länderna att uppfylla dessa tillgänglighetskrav. Det är lösningar som gäller tillhandahållande av information, utformning på användargränssnitt och funktioner, förpackningar och instruktioner för produkter, tillhandahållande av tjänster och särskilda tjänster, och alltsammans kan även vara till nytta för att göra e-röstningslösningar tillgängliga⁽¹⁰³⁾.

För produkter och tjänster som inte omfattas av den europeiska rättsakten om tillgänglighet kan det ändå bidra till bättre tillgänglighet runtom i EU om de här tillgänglighetskraven följs.

I Europaparlamentets och rådets **direktiv 2014/24/EU**⁽¹⁰⁴⁾ och **2014/25/EU**^(23, 105) om offentlig upphandling, där det fastställs förfaranden för upphandling av offentliga

¹⁰² [Europaparlamentets och rådets direktiv \(EU\) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster.](#)

¹⁰³ I bilaga II till direktivet finns exempel som kan vara relevanta för röstningsförfarandena.

¹⁰⁴ [Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/24/EU av den 26 februari 2014 om offentlig upphandling och om upphävande av direktiv 2004/18/EG.](#) Konsoliderad text.

kontrakt och projekttävlingar för vissa varor (produkter), tjänster och arbeten, fastslås det att för alla upphandlingar där kontraktsföremålet ska användas av fysiska personer, oavsett om det rör sig om allmänheten eller personal vid den upphandlande myndigheten eller enheten, måste de tekniska specifikationerna (utom i vederbörligen motiverade fall) följa kriterierna för tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning eller formgivning med tanke på samtliga användares behov. I dessa direktiv krävs det också att tekniska specifikationer, om obligatoriska krav på tillgänglighet har antagits genom en EU-rättsakt, måste följa dessa krav i fråga om att ombesörja tillgänglighet för personer med funktionsnedsättning eller formgivning med tanke på samtliga användares behov.

I **direktiv (EU) 2016/2102** ⁽¹⁰⁶⁾ (**direktivet om webbtillgänglighet**) fastställs tillgänglighetsprinciper för webbplatser och mobilappar drivna av offentliga organ. Principerna är följande:

- Möjlighet att uppfatta, vilket innebär att information och komponenter i ett användargränssnitt måste presenteras för användare på sätt som de kan uppfatta.
- Hanterbarhet, vilket innebär att komponenter i ett användargränssnitt och navigering måste vara hanterbara.
- Begriplighet, vilket innebär att information och hantering av användargränssnittet måste vara begriplig.
- Robust karaktär, vilket innebär att innehållet måste vara robust nog för att kunna tolkas på ett tillförlitligt sätt av ett brett spektrum av användarprogram, inklusive hjälpmedel ⁽¹⁰⁷⁾.

I direktivet krävs också att varje webbplats och mobilapp tillhandahåller ett detaljerat, fullständigt och tydligt tillgänglighetsutlåtande om hur deras webbplatser och mobilappar överensstämmer med direktivet ⁽¹⁰⁸⁾.

¹⁰⁵ [Europaparlamentets och rådets direktiv 2014/25/EU av den 26 februari 2014 om upphandling av enheter som är verksamma på områdena vatten, energi, transporter och posttjänster och om upphävande av direktiv 2004/17/EG](#). Konsoliderad text.

¹⁰⁶ [Europaparlamentets och rådets direktiv \(EU\) 2019/882 av den 17 april 2019 om tillgänglighetskrav för produkter och tjänster](#).

¹⁰⁷ Dessa tillgänglighetsprinciper omsätts i testbara framgångskriterier, såsom de som utgör basen i den europeiska standarden EN 301 549 V3.2.1 (2021-03) *Accessibility requirements suitable for public procurement of ICT products and services in Europe*, "krav på tillgänglighet i samband med offentlig upphandling av produkter och tjänster på IKT-området i Europa". Detta ger en gemensam metodik för att testa hur väl innehållet på webbplatser och i mobilappar överensstämmer med dessa principer. Den här europeiska standarden antogs med stöd av mandat M/554 som utfärdades av kommissionen för de europeiska standardiseringsorganen.

¹⁰⁸ Kommissionens genomförandebeslut (EU) 2018/1523 av den 11 oktober 2018 om fastställande av en mall för tillgänglighetsutlåtanden i enlighet med Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2102 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer (EUT L 256, 12.10.2018, s. 103).

När direktivet antogs innebar det för många medlemsstater att man fick införa nya nationella lagar om webbtillgänglighet. Utan direktivet skulle inte åtgärderna på nationell nivå i sig ha åstadkommit den aktivitetsnivå för webbtillgänglighet, inklusive medvetandehöjande åtgärder inom offentlig sektor, som syns i medlemsstaternas övervakningsrapporter om tillgänglighet. Genomgången av de tekniska framstegen visade att automatiserade eller effektiva och lättinförda metoder för att använda artificiell intelligens och maskininlärning används allt mer i verktyg som ger digital tillgång. Det förbättrar tillgängligheten för vissa typer av innehåll som direktivet just nu inte omfattar.

I **direktiv 2010/13/EU** ⁽¹⁰⁹⁾ erkänns att den rätt som personer med funktionsnedsättning och äldre har att delta och integreras i det sociala och kulturella livet i unionen är kopplad till tillhandahållandet av tillgängliga audiovisuella medietjänster. Därför måste medlemsstaterna utan onödigt dröjsmål säkerställa att leverantörer av medietjänster under deras jurisdiktion aktivt gör sitt innehåll tillgängligt för personer med funktionsnedsättning, i synnerhet personer med syn- eller hörselnedsättning. Leverantörer av medietjänster måste uppfylla tillgänglighetskraven successivt och fortlöpande med beaktande av praktiska och oundvikliga begränsningar som kan förhindra full tillgänglighet, såsom direktsända program eller evenemang.

För att mäta de framsteg som leverantörer av medietjänster har gjort när det gäller att successivt göra sina tjänster tillgängliga för personer med syn- eller hörselnedsättning måste medlemsstaterna kräva att leverantörer av medietjänster som är etablerade på deras territorium rapporterar regelbundet till de nationella tillsynsmyndigheterna. Medlemsstaterna måste också uppmuntra leverantörer av medietjänster att utarbeta handlingsplaner för tillgänglighet för att fortlöpande och successivt göra sina tjänster mer tillgängliga för personer med funktionsnedsättning. Dessa handlingsplaner måste överlämnas till de nationella tillsynsmyndigheterna eller tillsynsorganen. Varje medlemsstat måste även utse en enda lättillgänglig – även för personer med funktionsnedsättning – kontaktpunkt online som ska vara allmänt tillgänglig, för information och klagomål om de någon av ovan nämnda tillgänglighetsfrågor.

I **europaisk standard EN 301 549** ⁽¹¹⁰⁾ specificeras de funktionella tillgänglighetskraven för IKT-produkter och IKT-tjänster, och där finns en beskrivning

¹⁰⁹ [Europaparlamentets och rådets direktiv 2010/13/EU av den 10 mars 2010 om samordning av vissa bestämmelser som fastställs i medlemsstaternas lagar och andra författningar om tillhandahållande av audiovisuella medietjänster \(direktiv om audiovisuella medietjänster\)](#) (kodifierad version). Konsoliderad text.

¹¹⁰ [Direktivet om webbtillgänglighet – standarder och harmonisering](#). Denna standard håller just nu på att ses över, efter att kommissionen antog standardiseringsmandatet M/587 (kommissionens genomförandebeslut av 14.9.2022 om "a standardisation request to the European standardisation organisations as regards the accessibility requirements of products and services in support of Directive (EU) 2019/882 of the European Parliament and of the Council"; se [eNorm Platform](#)

av provningsförfarandena och utvärderingsmetoden för varje tillgänglighetskrav i en form som är lämplig för användning vid offentlig upphandling i Europa. Detta dokument är utformat för att användas med webbaserad teknik, icke-webbteknik eller hybrider med båda. Det tar upp programvara, maskinvara och tjänster. Det är utformat för att användas av både leverantörer och upphandlare, men väntas vara till nytta även för många andra.

Det har hämtat mycket från [riktlinjerna för tillgänglighet för webbinnehåll v2.1](#), som publiceras av W3C och är kända som WCAG 2.1. Dessa WCAG-riktlinjer är internationellt erkända krav för att producera webbinnehåll. De anses utgöra bästa praxis och används i mycket stor omfattning. Emellertid **innehåller både EN 301 549 v2.1.2 och v3.2.1 var för sig krav som inte ingår i WCAG 2.1**. EN 301 549 innehåller dessutom krav som inte är relevanta för direktivet om webbtillgänglighet, t.ex. tillgänglighetskrav för maskinvarusystem för datorer ⁽¹¹¹⁾.

I **Europeisk standard EN 17210** ⁽¹¹²⁾ om tillgänglighet och användbarhet i byggd miljö beskrivs grundläggande minsta funktionskrav och rekommendationer för en tillgänglig och användbar byggd miljö. Standarden följer principerna om ”design för alla”/”universell design”, som underlättar jämlik och säker användning för en lång rad användare, däribland personer med funktionsnedsättning. Dessa krav och rekommendationer för funktionell tillgänglighet och användbarhet är relevanta för utformning, konstruktion, ombyggnad eller anpassning samt underhåll av bebyggda miljöer, däribland fotgångarområden utomhus och stadsområden.

Ytterligare referensdokument är följande:

- [Arbetsdokument från kommissionens avdelningar om utvärdering](#), granskning av tillämpningen av Europaparlamentets och rådets direktiv (EU) 2016/2102 av den 26 oktober 2016 om tillgänglighet avseende offentliga myndigheters webbplatser och mobila applikationer (direktivet om webbtillgänglighet).
- [Study supporting the review of the application of the Web Accessibility Directive](#).
- [Europeiska ekonomiska och sociala kommittén](#), *Verkliga rättigheter för personer med funktionsnedsättning att rösta vid val till Europaparlamentet*.

(europa.eu), som ska underlätta genomförandet av den europeiska rättsakten om tillgänglighet. Senaste datum för att anta de ändrade standarderna är den 15 september 2025.

¹¹¹ [Direktivet om webbtillgänglighet –standarder och harmonisering](#). Denna standard håller just nu på att ses över, efter att kommissionen antog standardiseringsmandatet M/587 (kommissionens genomförandebeslut av 14.9.2022 om ”[a standardisation request to the European standardisation organisations as regards the accessibility requirements of products and services in support of Directive \(EU\) 2019/882 of the European Parliament and of the Council](#)”), som ska underlätta genomförandet av den europeiska rättsakten om tillgänglighet. Senaste datum för att anta de ändrade standarderna är den 15 september 2025.

¹¹² [EN 17210:2021 bidrar till en tillgänglig och användbar byggd miljö](#).

- [Europeiskt handikappforums människorättsrapport om politiskt deltagande för personer med funktionsnedsättning.](#)
- [AVA – Accessible Voting Awareness-Raising Report on the Accessibility of Elections for Blind and Partially Sighted Voters in Europe](#), framställd av European Blind Union.

Bilaga 9 – Resultaten från en fokusgrupp om tillgänglighet vid val för personer med funktionsnedsättning, anordnad av kommissionen den 7 september 2023

Den 7 september 2023 anordnade kommissionen en fokusgrupp med berörda parter som arbetar för rättigheter för personer med funktionsnedsättning.

Här lyftes farhågor kring personer med intellektuell funktionsnedsättning och deras tillträde till valprocessen, och kring de tester som görs i samband med detta. Andra tillgänglighetshinder som nämndes var t.ex. bristen på lättläst information, avsaknad av eller otillräckligt stöd för kandidater och förtroendevalda med funktionsnedsättning, däribland i fråga om teckenspråkstolkning, otillräcklig utbildning för valfunktionärer i hur de hjälper personer med funktionsnedsättning att rösta, otillgängliga vallokaler, brist på transport till vallokalerna och otillräckliga alternativa röstningsmöjligheter i vallokalen.

En del deltagare betonade att den bristande medvetenheten om rättigheter för personer med funktionsnedsättning och om tillgänglighet i valprocesserna kan medföra hinder både sett till attityd och miljö, som kan påverka politiska förändringar eller initiativ för att förbättra valdeltagandet. Flera problem sades ligga bakom den låga medvetenheten, däribland avsaknad av röstningsdata med uppgifter om funktionsnedsättning, dålig utbildning för valfunktionärer och att organisationer för personer med funktionsnedsättning inte ofta är med och reformerar valmetoderna.

Hinder i miljön och omgivningen nämndes, bland annat bristande tillgång till information och kommunikation om val och politiska partier, otillgängliga vallokaler (både fysiskt och på andra sätt) och röstningsmaterial, otillräckliga alternativa och avancerade röstningsmetoder, begränsad tillgång till hjälptechnik och avsaknad av praktiskt och ekonomiskt stöd till personer med funktionsnedsättning, både som väljare och kandidater. Ingen medlemsstat ger särskilt stöd till kandidater med funktionsnedsättning eller offentliga medel som täcker deras kampanjkostnader. Det gör att den ekonomiska och logistiska bördan för att åstadkomma tillgänglighet enbart hamnar på de potentiella kandidaterna.

De berörda parterna nämnde även utmaningar med hörselskadades språkliga behov under de perioder de tjänstgör som förtroendevalda. Rimliga anpassningsåtgärder, däribland teckenspråkstolkningstjänster, skulle kunna tillhandahållas av politiska partier, de nationella parlamenten och Europaparlamentet.

Bilaga 10 – Tillgång till assistansverktyg, tillgängliga valskärmar och valurnor ⁽¹¹³⁾

Medlemsstat	Mallar ⁽¹¹⁴⁾	Förstoringsapparater ⁽¹¹⁵⁾	Tillfredsställande belysning ⁽¹¹⁶⁾	Ljudbeskrivning ⁽¹¹⁷⁾	Teckenspråk tillgängligt i vallokalen	Stora utskrifter ⁽¹¹⁸⁾	Valsedlar med punktskrift ⁽¹¹⁹⁾	Tillgängliga valskärmar ⁽¹²⁰⁾	Tillgängliga valurnor ⁽¹²¹⁾
Österrike	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja
Belgien	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja
Bulgarien	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja
Cypern	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja
Tjeckien	Nej	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja
Tyskland	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja	Ja
Danmark	Nej	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja
Estland	Nej	Ja	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja	Ja
Grekland	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja
Spanien	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja
Finland	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja

¹¹³ Tabellen har iordningställt tillsammans med medlemsstaterna och återger den bästa information som fanns tillgänglig vid publiceringen.

¹¹⁴ Krav på att tillhandahålla mallar, som också är kända som taktilt tryck.

¹¹⁵ Krav på att tillhandahålla förstoringapparater till väljare.

¹¹⁶ Krav på att tillhandahålla tillfredsställande belysning bakom valskärmen.

¹¹⁷ Krav på att se till att ljudinformation om kandidaterna går att få tag i från vallokalen, antingen med en personlig enhet eller en assisterande enhet som valfunktionärerna tar fram.

¹¹⁸ Krav på att göra stora utskrifter av valsedeln eller kandidatlistan tillgängliga i vallokalen.

¹¹⁹ Krav på att se till att det även finns information i punktskrift på valsedlarna.

¹²⁰ Krav på att säkerställa att valskärmar följer tillgänglighetsstandarder.

¹²¹ Krav på att säkerställa tillgänglighet för valurnor.

Medlemsstat	Mallar ⁽¹¹⁴⁾	Förstoringsapparater ⁽¹¹⁵⁾	Tillfredsställande belysning ⁽¹¹⁶⁾	Ljudbeskrivning ⁽¹¹⁷⁾	Teckenspråk tillgängligt i vallokaler	Stora utskrifter ⁽¹¹⁸⁾	Valsedlar med punktskrift ⁽¹¹⁹⁾	Tillgängliga valskärmar ⁽¹²⁰⁾	Tillgängliga valurnor ⁽¹²¹⁾
Frankrike	Nej	Nej	Ja	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja
Kroatien	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej	Ja	Ja
Ungern	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja
Irland	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja	Ja
Italien	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja
Litauen	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej	Ja	Ja
Luxemburg	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja
Lettland	Nej	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja
Malta	Ja	Nej	Ja	Ja	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja
Nederländerna	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja
Polen	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja
Portugal	Ja	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja	Ja
Rumänien	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja
Sverige	Nej	Ja ⁽¹²²⁾	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja ⁽¹²³⁾	Ja	Ja
Slovenien	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja
Slovakien	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Ja

¹²² Förstoringsapparater tillhandahålls i många vallokaler enligt vad de lokala myndigheterna bestämmer.

¹²³ Valsedlar med punktskrift för de större politiska partierna kan beställas i förväg av väljarna.

Bilaga 11 – Kompletterande röstningsalternativ som finns för personer med funktionsnedsättning i EU-medlemsstaterna ⁽¹²⁴⁾

Land	Mobil röstning ⁽¹²⁵⁾	Röstning utanför vallokalen ⁽¹²⁶⁾	Fritt val av vallokal ⁽¹²⁷⁾	Förtidsröstning ⁽¹²⁸⁾	Poströstning ⁽¹²⁹⁾	Assisterad röstning ⁽¹³⁰⁾	Fullmaktsröstning ⁽¹³¹⁾	Röstning via internet ⁽¹³²⁾
Österrike	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja	Nej	Nej
Belgien	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja ⁽¹³³⁾	Ja	Ja	Nej
Bulgarien	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
Cypern	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
Tjeckien	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
Tyskland	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja	Nej	Nej
Danmark	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej
Estland	Ja	Nej	Ja	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja
Grekland	Nej	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja ⁽¹³⁴⁾	Nej	Nej
Spanien	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja	Ja	Nej	Nej

¹²⁴ Tabellen har iordningställt tillsammans med medlemsstaterna och återger den bästa information som fanns tillgänglig vid publiceringen.

¹²⁵ Röstning från hemmet, sjukhus eller boende.

¹²⁶ Röstning från vallokalens omedelbara närhet

¹²⁷ Möjligheten att gå till en tillgänglig vallokal när den vallokal som en väljare hör till inte är tillgänglig.

¹²⁸ Röstning i förväg för personer som inte kan ta sig till en vallokal på valdagen.

¹²⁹ Syftar endast på poströstning inom det egna landet.

¹³⁰ Möjligheten att få hjälp av någon annan med att rösta.

¹³¹ Möjligheten att delegera rösträtten till en annan person.

¹³² Möjligheten att lägga sin röst via internet.

¹³³ För medborgare utomlands.

¹³⁴ Fritt val av assistent är inte tillgängligt.

Land	Mobil röstning ⁽¹²⁵⁾	Röstning utanför vallokalen ⁽¹²⁶⁾	Fritt val av vallokal ⁽¹²⁷⁾	Förtidsröstning (¹²⁸⁾	Poströstning ⁽¹²⁹⁾	Assisterad röstning ⁽¹³⁰⁾	Fullmaktsröstning ⁽¹³¹⁾	Röstning via internet ⁽¹³²⁾
Finland	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja ⁽¹³⁵⁾	Ja	Nej	Nej
Frankrike	Nej	Nej	Nej	Nej	Ja ⁽¹³⁶⁾	Ja	Ja	Ja ⁽¹³⁷⁾
Kroatien	Ja	Ja	Nej	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
Ungern	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja	Nej	Nej
Irland	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja	Nej	Nej
Italien	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej
Litauen	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja ⁽¹³⁸⁾	Ja	Nej	Nej
Luxemburg	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja	Nej	Nej
Lettland	Ja	Nej	Ja	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej
Malta	Nej	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja ⁽¹³⁹⁾	Nej	Nej
Nederländerna	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja	Ja	Nej
Polen	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja	Ja	Ja	Nej
Portugal	Ja	Nej	Nej	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej
Rumänien	Ja	Nej	Ja	Nej	Ja ⁽¹⁴⁰⁾	Ja	Nej	Nej
Sverige	Ja	Ja	Nej	Ja	Ja ⁽¹⁴¹⁾	Ja	Ja	Nej

¹³⁵ För medborgare utomlands.

¹³⁶ För medborgare utomlands, väljare som avtjänar fängelsestraff samt dem som befinner sig i förvar.

¹³⁷ För medborgare utomlands.

¹³⁸ För medborgare utomlands.

¹³⁹ Fritt val av assistent är inte tillgängligt.

¹⁴⁰ För medborgare utomlands.

¹⁴¹ För medborgare utomlands.

Land	Mobil röstning ⁽¹²⁵⁾	Röstning utanför vallokalen ⁽¹²⁶⁾	Fritt val av vallokal ⁽¹²⁷⁾	Förtidsröstning (¹²⁸⁾	Poströstning ⁽¹²⁹⁾	Assisterad röstning ⁽¹³⁰⁾	Fullmaktsröstning ⁽¹³¹⁾	Röstning via internet ⁽¹³²⁾
Slovenien	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Ja	Nej	Nej
Slovakien	Ja	Nej	Ja	Nej	Nej	Ja	Nej	Nej